

Маріупольський
університет

Кафедра дошкільної освіти

ПРОГРАМА

підсумкової атестації

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта»

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протоколом засідання Вченої ради
психолого-педагогічного факультету
від 30.12.2023 №4

**ПРОГРАМА ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ
з кваліфікаційного екзамену зі спеціальності**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»
спеціальність «012 Дошкільна освіта»

м. Київ, 2023

Програма підсумкової атестації для здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»

Розробники:

доктори педагогічних наук, професор Фунтікова О.О., Богуш К.Л., кандидати педагогічних наук, доценти Демидова Ю.О., Макаренко С.І., старший викладач Яйленко В.Ф.

Програма підсумкової атестації обговорена та схвалена на засіданні кафедри дошкільної освіти, протокол від «19» грудня 2023 р. №5.

Кафедра дошкільної освіти, 2023 рік
МДУ, 2023 рік

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Педагогіка дошкільна.....	8
Дошкільна лінгводидактика з методикою організації художньо-мовленнєвої діяльності.....	17
Теорія і методика фізичного виховання та валеологічної освіти.....	26
Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю.....	28
Перелік програмних питань з дисциплін	37
2.1 Теоретичні питання з педагогіки дошкільної.....	37
2.2 Теоретичні питання з фахових методик дошкільної освіти.....	38
Дошкільна лінгводидактика з методикою організації художньо-мовленнєвої діяльності.....	38
Теорія і методика фізичного виховання та валеологічної освіти.....	39
Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю.....	40
Приклади практичних завдань з педагогіки дошкільної та фахових методик дошкільної освіти.....	41
Критерії оцінювання відповідей на кваліфікаційному екзаміні.....	44
Зразок еталонної відповіді.....	47
Список літератури.....	49

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Зміни в дошкільній освіті, що мають державно-національний характер, вимагають від психолого-педагогічної науки нових рішень для вдосконалення підготовки фахівців дошкільного профілю.

Програма підсумкової атестації розроблена з урахуванням вимог Стандарту вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та враховує специфіку компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності вихователя звкладу дошкільної освіти.

Мета кваліфікаційного екзамену зі спеціальності – встановлення рівня освітньо-професійної та практичної підготовки випускників, набутих ними компетентностей; перевірка здатності здобувачів розв'язувати типові спеціалізовані задачі у галузі дошкільної освіти, що передбачає застосування положень і методів відповідних наук.

Завданням кваліфікаційного екзамену зі спеціальності - є оцінка засвоєння здобувачами навчального матеріалу, набутих умінь та інших компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою; перевірка рівня сформованості фахових компетентностей здобувачів вищої освіти; перевірка науково-теоретичної та практичної підготовки фахівців з дошкільної освіти, які володіють необхідними професійними знаннями, вміннями їх практичного застосування, здатних працювати у закладах дошкільної освіти у змінюваних умовах соціально-економічного розвитку суспільства, а також підготовленості до продовження навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти.

Перелік компетентностей випускника

Інтегральна компетентність	Здатність самостійно і комплексно розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку із застосовуванням теорії і методики дошкільної освіти в типових і невизначених умовах системи дошкільної освіти.
Загальні компетентності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність до продуктивного (абстрактного, образного, дискурсивного, креативного) мислення. 2. Здатність до самостійного пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел. 3. Здатність ідентифікувати, формулювати та розв'язувати проблеми. 4. Здатність приймати обґрунтовані рішення. 5. Здатність до планування, складання прогнозів і передбачення наслідків своїх дій. 6. Здатність до самокритики і сприймання конструктивної критики. 7. Здатність приймати рішення і діяти відповідно до морально-етичних і правових норм.

	<p>8. Здатність до вільного спілкування і співпраці державною та рідною мовами (усно і письмово).</p> <p>9. Здатність до вільного користування засобами сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>10. Здатність до управління якістю роботи, що виконується.</p>
<p>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага). - Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку. - Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості у дітей раннього і дошкільного віку. - Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості (Я дитини і його місце в довкіллі). - Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими. - Здатність до навчання дітей раннього і дошкільного віку рідної і української (державної) мов. - Здатність до навчання дітей раннього і дошкільного віку суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки. - Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, поваги до державних символів України). - Здатність до виховання у дітей інтересу і поваги до національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів. - Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок безпечної поведінки і діяльності в побуті, природі і довкіллі. - Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок екологічно доцільної поведінки і діяльності у природі. - Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку естетичного ставлення до довкілля, емоційного сприймання і переживання творів мистецтва. - Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного

	<p>віку елементарних уявлень про різні види мистецтва і засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку досвіду самостійної творчої діяльності у різних видах мистецтва (образотворче, музичне, театральне). - Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності. - Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку. - Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок здорового способу життя як основи культури здоров'я (валеологічної культури) особистості. - Здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими потребами відповідно до їхніх можливостей (інклюзивна освіта).
--	--

Результати навчання:

Програмні результати навчання	Шифр програмних результатів навчання
Демонструвати знання основ історії та педагогічної у тому числі, дошкільної освіти, логічно висловлювати одержані базові знання, вміння реалізувати методи критичного аналізу	РН-1.
Ефективно застосовувати засоби, методи й форми навчання, реалізовувати методики і педагогічні технології навчання та виховання дітей дошкільного віку, знання основних типів занять, їхньої структури та методики проведення.	РН-2.
Розв'язувати широке коло педагогічних проблем та задач, розуміти їх фундаментальні основи, використовувати теоретичні, та експериментальні методи в контексті програм психолого-педагогічного циклу.	РН-3.
Демонструвати навички педагогічного менеджменту.	РН-4.
Застосовувати сучасні педагогічні технології здійснення освітньої діяльності.	РН-5.
Готовність до планування навчально-виховного процесу у закладі дошкільної освіти.	РН-6.
Здійснювати психолого-педагогічну діагностику дошкільників,	РН-7.

складати їх психологічний портрет.	
Готовність застосовувати методи статистичної обробки даних педагогічного спостереження експерименту.	РН-8.

Програма кваліфікаційної іспиту орієнтована на основну спрямованість професійної діяльності бакалавра вихователь дітей дошкільного віку, основними професійними якостями якого мають виступати – глибока обізнаність в галузі методик дошкільної освіти, яка забезпечує повноцінний фізичний та психічний розвиток дітей; вміння працювати з різними за своїми індивідуальними (фізіологічними та психологічними) особливостями дітьми: діагностувати рівень їх розвитку та вихованості і відповідно йому моделювати освітній процес; здійснювати всебічний розвиток дитини в процесі організації освітньої роботи; володіти фаховими методиками дошкільної освіти; будувати співпрацю з батьками; вивчати та впроваджувати кращий педагогічний досвід. У ході іспиту студент має продемонструвати свої знання та, частково, професійні уміння.

Білет кваліфікаційного екзамену будуються наступним чином – до складу кожного білету входить 3 питання:

- перше теоретичне питання з дисциплін професійної підготовки (педагогіка дошкільна з питаннями історії);
- друге теоретичне питання з фахових методик дошкільної освіти (дошкільна лінгводидактика з методикою організації художньо-мовленнєвої діяльності, теорія і методика фізичного виховання та валеологічної освіти, основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю);
- третє питання – практичне завдання з фахових методик дошкільної освіти. Виконання практичного завдання визначає рівень практичної готовності студента-випускника до діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.

За результатами оцінювання всіх питань комісія приймає висновок про відповідність чи невідповідність підготовки студента освітньому ступеню «Бакалавр». Рішення Державної комісії фіксується у протоколі та заноситься до залікової книжки студента.

Програма, яка містить теоретичний та практичний аспекти підготовки фахівців дає можливість **комплексно оцінити** рівень готовності випускників до професійної педагогічної діяльності згідно державних стандартів дошкільної освіти та **виявити**:

- рівень теоретичної підготовки студентів з теорії, практики та організації дошкільної освіти в Україні;
- якість засвоєння основних понять і термінів психолого-педагогічних дисциплін та фахових методик;
- знання закономірностей, принципів, змісту, методів, форм організації сучасного освітнього процесу в ЗДО;
  - вміння керуватись в роботі нормативно-правовими, інструктивними, програмно-методичними документами з дошкільної освіти, робити аналіз педагогічної спадщини класиків та новаторів педагогіки, обґрунтовувати

науково-теоретичні положення щодо особливостей організації освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку згідно державних стандартів дошкільної освіти, демонструвати розуміння проблем сучасної дошкільної освіти, необхідність і значення використання інноваційних технологій, нетрадиційних методів та форм роботи з дітьми.

Програма дозволяє з'ясувати рівень готовності студентів до практичної педагогічної діяльності за такими напрямками розвитку дошкільника як фізичний, соціальний, моральний, інтелектуальний, мовленнєвий, художній, емоційно-ціннісний, креативний та виявити наступні **вміння**:

- діагностувати розвиток дитини під час організованого педагогічного впливу в межах різних видів діяльності;
- усвідомлено підходити до розв'язання практичних завдань, правильно оцінюючи конкретну педагогічну ситуацію та роль вихователя з ній;
- передбачати тактику взаємодії педагога з дітьми, спрямовану на формування базових якостей особистості: самостійність, людяність, працелюбність, спостережливість, відповідальність, розсудливість, справедливість, креативність та інші;
- прогнозувати наслідки педагогічного впливу на дитину, орієнтуючись на конкретну особистість та специфіку особистісно-зорієнтованого виховання й навчання.

Під час складання екзамену, **здобувач вищої освіти має виявити:**

- обізнаність з основними вченнями в галузі гуманітарних та соціально-економічних наук, що дозволяє аналізувати соціально-значущі проблеми та процеси, вміє використовувати методи цих наук у своїй професійній і соціальній діяльності;
- знання етичних та правових норм, які регулюють відносини людини з суспільством, оточуючим середовищем, вміння враховувати їх у власному житті і професійній діяльності;
- розуміння сутності та соціального значення педагогічної професії та особливостей діяльності в закладах системи дошкільної освіти;
- володіння культурою мислення, знання його загальних законів, здатність у письмовій чи усній формі правильно оформити свої думки;
- володіння знаннями основ виробничих відносин, готовність для кооперації з колегами та до роботи в колективі.

ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА

Загальні засади дошкільної педагогіки.

Предмет дошкільної педагогіки.

Дошкільна педагогіка – наука про закономірності виховання і навчання дітей від народження до школи.

Значення дошкільного дитинства у житті людини: стрімкий фізичний і психічний розвиток, початкове формування людських якостей і властивостей; основа формування особистості.

Основні поняття дошкільної педагогіки. Виховання як одна із найбільш важливих категорій дошкільної педагогіки. Виховання в соціальному значенні (здійснюється зусиллями всього соціального врядування суспільства: сім'ї,

закладу дошкільної освіти, школи, засобів масової інформації тощо) і в педагогічному.

Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками: педагогічними, філософією, психологією (дитячою, соціальною, віковою, загальною), соціологією, медициною (зокрема, педіатрією), генетикою.

Актуальні проблеми дошкільної педагогіки: гуманізація освітнього процесу у ЗДО, забезпечення всебічного розвитку особистості; відбір змісту, форм і методів навчання дітей дошкільного віку; гармонійне поєднання родинного і суспільного дошкільного виховання та ін.

Історія становлення суспільного дошкільного виховання в Україні та світі. Історія розвитку виховання, педагогічних ідей, починаючи з найдавніших часів до сьогодення, загальні тенденції світової педагогіки і її національні інваріанти. Історія вітчизняної педагогічної думки у відповідності з етапами державності України і періодами її перебудови у складі і під владою інших країн. Історія педагогічної думки, освіти, становлення суспільного дошкільного виховання у кінці ХІХ початку ХХ століття. Просвітницька і педагогічна діяльність С.Ф.Русової, Г.С.Сковороди, М.С.Грушевського, Т.Г.Шевченка, І.Франка та ін. Педагогічні системи Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці, Ф. Фребеля, М. Монтесорі та інших зарубіжних педагогів.

Особистість дитини як об'єкт і суб'єкт виховання.

Розвиток людини детермінований зовнішніми і внутрішніми факторами. Зовнішні фактори: оточення людини, середовище, в якому вона живе і розвивається. Внутрішні: фізіологічні та психічні властивості організму. Спадковість і розвиток. Вплив середовища на розвиток особистості. Середовище - реальна дійсність, в умовах якої відбувається розвиток людини. Зовнішні умови, які впливають на формування особистості: географічні, соціальні, сімейні. Близьке і дальнє середовище (за інтенсивністю контактів). Розвиток і виховання. Ефективність виховного впливу в цілеспрямованості, систематичності та кваліфікованому керівництві.

Залежність виховання від розвитку: опора на досягнутий рівень розвитку. Ефективність виховання визначається рівнем підготовленості людини до сприйняття виховної дії, зумовленим впливом спадковості і середовища. Залежність виховного впливу від ряду умов і обставин: поняття про «зону найближчого розвитку». Діяльність як фактор розвитку. Всебічний і цілісний розвиток особистості в результаті правильно організованої діяльності, формування ставлення дитини до навколишнього. Основні види діяльності дітей: гра, навчання, праця, побутова діяльність. спілкування як специфічний вид діяльності. Активність особистості як обов'язкова умова розвитку її здібностей і задатків, досягнення успіху.

Поняття про вік, вікову стадію розвитку. Поступальний характер розвитку з наявністю різких стрибкоподібних переходів і криз. Критерії розвитку: анатомічні, фізіологічні, психологічні, педагогічні, фізичні показники стану організму. Відмінності у педагогічній вікова періодизації: ранній вік, молодший дошкільний вік, середній дошкільний вік, старший дошкільний вік.

Поняття про індивідуальні особливості: природні задатки, темперамент,

особливості протікання психічних процесів (сприймання, пам'яті, уяви, мислення), інтереси і потреби, воля і почуття, а також досвід, здобутий у процесі розвитку. Необхідність врахування індивідуальних особливостей дитини у навчально-виховному процесі. Врахування типологічних особливостей вищої нервової діяльності. Поняття про типи ВНС: збудливий тип ВНС; сильний, рухливий, врівноважений тип ВНС.

Необхідність врахування статевих відмінностей психічного розвитку в процесі виховання та навчання. Обдарована дитина. Загальні показники обдарованості дітей дошкільного віку (швидке засвоєння матеріалу, довга тривалість періоду зосередження уваги тощо). Види обдарованості: інтелектуальна, математична, природнича тощо. Особливості організації та проведення виховної роботи з обдарованими дітьми у ЗДО (організація різноманітних видів діяльності, спеціальні програми тощо).

Розвиток теорії і практики дошкільної педагогіки ***Сучасна система дошкільної освіти***

Безперервність освіти в Україні. Дошкільна освіта як складова частина безперервної освіти в Україні. Сучасна система дошкільної освіти. Типи закладів дошкільної освіти та їх функції.

Державні документи в системі дошкільної освіти в Україні: Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Міжнародна конвенція ООН про права дитини, Базовий компонент дошкільної освіти (2021) та інші. Закон України «Про дошкільну освіту»: система дошкільної освіти; повноваження ЗДО; типи ЗДО; права дитини у сфері дошкільної освіти; принципи і завдання дошкільної освіти; права та обов'язки педагогічних працівників тощо.

Закон України «Про охорону дитинства»: система заходів щодо охорони дитинства; основні принципи охорони дитинства; організація охорони дитинства; права та свободи дитини; права, обов'язки батьків за виховання та розвиток дитини тощо. Конвенція ООН про права дитини. Права дитини та захист її прав на державному і міжнародному рівнях.

Зміст і структура Базового компонента дошкільної освіти. Інваріантна складова змісту дошкільної освіти і варіативна. Освітні напрями: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина у природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва».

Особливості виховання і навчання дітей дошкільного віку за Базовим компонентом дошкільної освіти України: формування позитивного образу «Я»; виховання позитивного ставлення до своєї зовнішності, сформованості фізичних якостей, рухових умінь; формування вміння орієнтуватись у світі людських взаємин; виховання ціннісного ставлення до природи; формування почуття краси у різних її проявах; виховання дружніх, партнерських стосунків та ігрових об'єднань тощо. Програми виховання та навчання дітей дошкільного віку.

Зміст і методи виховання дітей раннього і дошкільного віку.

Мета і завдання виховання дітей дошкільного віку

Виховання дитини. Поняття про ідеальну і реальну мету виховання. Залежність завдання, змісту, методів виховання від мети виховання. Напрями

виховання дітей дошкільного віку: фізичне виховання, моральне, трудове, естетичне, розумове. Завдання виховання дітей дошкільного віку.

Особливості розвитку і виховання дітей раннього віку.

Тісна взаємозалежність фізичного і психічного розвитку дітей у перші три роки життя. Завдання виховання дітей перших трьох років життя і специфіка їх реалізації в різних видах виховної роботи. Особливості виховання дітей першого року життя. Вікові етапи розвитку дітей за періодами: від народження до 3 місяців; від 3 місяців до 6 місяців; від 6 місяців до 9 місяців; від 9 місяців до 12 місяців. Особливості організації режиму. Сон. Неспання. Годування. Організація та методика проведення ігор-занять. Організація самостійної діяльності дітей.

Особливості виховання дітей другого року життя. Розвиток дитини другого року життя та завдання виховання. Особливості організації режиму та методика проведення ігор-занять. Організація самостійної діяльності.

Особливості виховання та розвитку дітей третього року життя. Режим, його організація та методика проведення режимних моментів. Особливості організації та методика проведення ігор-занять. Організація самостійної діяльності дітей третього року життя: ігрова діяльність, активна рухова діяльність, самообслуговування, самостійна художня діяльність.

Наукові дослідження з питань розвитку і виховання дітей раннього віку (М. М. Щелованов, Н.О. Аксаріна, Г.В. Пантюхіна та ін.).

Фізичне виховання дітей дошкільного віку.

Поняття «фізичне виховання», «фізичний розвиток», «фізична досконалість». Створення системи фізичного виховання в Україні. П.Ф. Лесгафт про фізичне виховання дітей дошкільного віку. Розвиток його ідей в теорії фізичного виховання (Є.А.Аркін. Є.І. Леві-Гориневська, Г.Н. Сперанський. М. М. Щелованов, М.Ю. Кистяківська, М.Є. Шейко, Т.І. Дмитренко, Е.С. Вільчковський, О.Л. Богініч). Народна педагогіка про фізичне виховання дітей.

Необхідність та завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку: охорона і зміцнення здоров'я дітей, повноцінний їх фізичний розвиток, загартування організму; формування життєво важливих рухових умінь та навичок, виховання фізичних якостей (швидкість, спритність, витривалість); сприяння розумовому, моральному, трудовому і естетичному вихованню.

Основні принципи теорії фізичного виховання: широке використання виховання і навчання з метою впливу на процеси фізичного розвитку; забезпечення зв'язку фізичного виховання з загальним розвитком дитини; визначення важливості ігор і позитивних емоцій в системі фізичного виховання; забезпечення усвідомленості при оволодінні рухами, культурно-гігієнічними навичками; визнання рухів і рухової активності як неодмінної життєвої основи фізичного і загального розвитку дитини.

Зміст фізичного виховання - оволодіння основами фізичної культури: опанування основ особистої гігієни, загартування організму, виконання фізичних вправ. Гігієнічні умови, які сприяють фізичному розвитку дітей. Вимоги до приміщення, ділянки, їх обладнання. Режим, харчування. Формування культурно-гігієнічних навичок.

Сили природи. Фізичні вправи. Режим дня дитини, особливості його

побудови і організації в ЗДО і вдома. Фізіологічні основи режиму. Педагогічні вимоги до побудови режиму: постійність, доцільність, розумність, рухомість, гнучкість, врахування індивідуальних особливостей дітей, можливість зміни в режимі. Особливості методики проведення режимних процесів (харчування, сон, прогулянка). Розв'язання виховних і навчальних завдань під час здійснення режимних процесів.

Розумове виховання дітей дошкільного віку.

Поняття про розумовий розвиток і розумове виховання. Мета розумового виховання. Напрями розумового виховання дітей. Народна педагогіка про розумове виховання. Розумове виховання дітей в працях зарубіжних та українських педагогів (Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, Ф. Фребель, М. Монтессорі, К.Д. Ушинський, С.Ф. Русова, Є.І. Тихєєва, Л.С. Виготський, О.В. Запорожець).

Організація розумового виховання в ЗДО: завдання, зміст і методи роботи. Завдання розумового виховання дошкільників: набуття елементарних знань про навколишнє середовище; формування умінь і навичок розумової діяльності і розвиток розумових здібностей, формування пізнавальних інтересів і допитливості. Зміст і засоби розумового виховання дітей: ознайомлення з предметами і явищами навколишнього світу; спілкування з дорослими і однолітками; різні види діяльності дітей (гра, трудова, конструктивна, зображувальна); навчання. Методи роботи: (спостереження, бесіди, розглядання картин, ігри тощо).

Організація сенсорного виховання дітей дошкільного віку в ЗДО: завдання, зміст, методи і прийоми роботи. Поняття про сенсорний розвиток дитини, сенсорне виховання, сенсорну культуру, сенсорні еталони, завдання сенсорного виховання (формування системи обстежувальних дій; системи сенсорних еталонів; уміння самостійно використовувати сенсорні еталони в діяльності) і зміст сенсорного виховання. Основні періоди засвоєння сенсорних еталонів у дошкільному віці. Етапи сенсорного виховання в дошкільному віці. Методи і прийоми роботи: обстеження предметів в залежності від цілей; дидактичні іграшки і ігри; спостереження в природі тощо.

Моральне виховання дітей дошкільного віку.

Поняття про мораль, моральне виховання, моральний розвиток, моральну культуру. Механізм морального виховання. Розвиток теорії морального виховання. Народна педагогіка про моральне виховання. Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинський, С.Ф. Русова, А.С. Макаренко, О.В. Сухомлинський про моральне виховання. Сучасна психолого-педагогічна наука про проблеми морального виховання дітей дошкільного віку (О. Запорожець, Я.З.Неверович, А.М. Виноградова, В.Г. Нечаєва, С.А. Козлова, Р.С. Буре, Л.В.Артемова, Т.І. Поніманська, О.І. Кошелівська, С. Кулачківська та інші). Дослідження сучасних проблем морального виховання.

Завдання морального виховання: формування моральної свідомості (уявлення про моральні норми), розвиток навичок моральної поведінки, виховання моральних почуттів. Закономірності процесу морального

виховання: двосторонність процесу морального виховання; тривалість процесу морального виховання; дієвість процесу морального виховання; особистісний характер засвоєння моральних цінностей; моральне виховання в процесі життєдіяльності дитини. Моральне виховання в процесі спілкування з дорослими. Моральне виховання у грі. Моральне виховання у трудовій діяльності. Моральне виховання в процесі навчання.

Методи морального виховання. Класифікація методів за В.Г. Нечаєвою (методи організації моральної поведінки; методи формування у дошкільників моральних уявлень, суджень, оцінок), В.І. Логіною (методи формування моральної свідомості; методи формування моральної поведінки; методи стимулювання почуттів і відношень).

Зміст морального виховання дітей дошкільного віку. Виховання вольової поведінки. Прояви негативної поведінки дітей: вередування, впертість. Виховання дисциплінованості, культури поведінки. Методи їх виховання (Г.П. Лаврентєва). Виховання основ гуманізму: доброзичливість, турботливість, людяність, справедливість. Методи виховання гуманної поведінки. Виховання патріотизму. Основні напрями патріотичного виховання: формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід, краєзнавство; ознайомлення з явищами суспільного життя; формування знань про історію держави, державні символи; ознайомлення з традиціями і культурою свого народу; формування знань про людство.

Виховання колективізму. Поява і розвиток дружби. Взаємодопомога. Роль суспільної думки. Засвоєння моральних правил і норм поведінки. Культура поведінки і взаємовідносин. Особистість в колективі (Л.В. Артемова, Т.А. Маркова, В.Г. Нечаєва, В.О. Киричук, Т.І. Поніманська). Форми морального виховання (заняття-уроки Добра і Краси, етичні казки, екскурсії, складання родового дерева, театралізовані вправи тощо).

Трудове виховання дітей дошкільного віку.

Трудове виховання. Народна педагогіка про трудове виховання дошкільників. Види праці дітей: самообслуговування; господарсько-побутова праця; праця в природі; ручна (художня) праця. Зміст і виховне значення кожного виду праці. Сучасні українські дослідники проблеми трудового виховання (З.Н. Борисова, В.О. Павленчик, Г.В. Беленька, М.А. Машовець, Н.Б. Кривошея). Особливості трудової діяльності дошкільників.

Організація трудового виховання дітей дошкільного віку в ЗДО: завдання виховання (позитивного ставлення до праці дорослих; формування навичок і вмінь у посильній праці; бажання і потреби трудитися; знань і уявлень про трудові дії в певному виді праці (З. Н. Борисова); умови виховання (емоційно-позитивна атмосфера; організація матеріального середовища і трудового обладнання; врахування навантаження; врахування індивідуальних інтересів); форми організації трудової діяльності дітей (трудова доручення, їх особливості і виховне значення; зміст організації доручень; види доручень, керівництво ними. Чергування. Виховне значення чергування. Зміст роботи чергових в різних вікових групах. Керівництво вихователя працею чергових. Колективна праця дітей. Її зміст, види: праця поруч, загальна праця, спільна праця). Методи роботи: методи організації трудової діяльності; методи словесно-емоційного впливу; методи

стимулювання.

Організація процесу ознайомлення дошкільників із працею дорослих в ЗДО: роль предметно-розвивального середовища у вирішенні питання (твори художньої літератури; ілюстрації; картини; малюнки; дидактичні ігри; обладнання для сюжетно – рольових ігор; іграшки); методи і прийоми роботи з дітьми: (безпосереднє спостереження за професійною діяльністю дорослих; розповідь вихователя про конкретну професію; бесіди про сучасні професії дорослих; читання творів художньої літератури; спільна праця дітей і дорослих; дидактичні ігри; творчі ігри). Змістовий аспект методики ознайомлення дошкільників з професіями дорослих: назва професії, значення її для суспільства, трудові дії, спеціальний одяг та інструментарій, необхідні професійні якості.

Засоби трудового виховання дошкільників: власна трудова діяльність дітей, ознайомлення з працею дорослих, художні засоби (художня література, музика та зображувальне мистецтво).

Естетичне виховання дітей дошкільного віку.

Поняття «естетичний розвиток», «естетичне виховання». Мета естетичного виховання. Розвиток теорії естетичного виховання. Сучасні проблеми естетичного виховання дошкільників (Н. О. Сакуліна, Г. В. Сухорукова, Г. Г. Григорьєва). Організація естетичного виховання дітей дошкільного віку в ЗДО: завдання, зміст, форми і методи роботи з дітьми.

Завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку: формування естетичного ставлення до дійсності, естетичних уявлень і суджень; освоєння дітьми естетичної діяльності; розвиток загальних і спеціальних художньо-творчих здібностей. Зміст естетичного виховання (основні напрями): формування знань про прекрасне в житті, природі, у вчинках людей; розвиток естетичних умінь і навичок; формування естетичного ставлення; розвиток творчої діяльності.

Засоби естетичного виховання: естетика побуту; твори мистецтва, природа; навчання; самостійна художня діяльність дітей, свята. Методи естетичного виховання: за головною педагогічною метою (переконання, вправління, проблемні ситуації); за загальною та спеціальною спрямованістю.

Методи навчання художній діяльності: наочні (зразок, показ); словесні (бесіди, інструкції, вказівки, поради, оцінка і самооцінка). Методи розвитку художньо-творчих здібностей дітей. ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких завдань). Ігрові прийоми: ігрові ситуації; демонстрування епізодів лялькових спектаклів; розповіді-малювання з елементами казки тощо (Н. Кириченко, Т. Науменко). Форми організації естетичного виховання: за принципом управління діяльністю дітей; за способом об'єднання дітей; за видами діяльності.

Виховання дітей у грі.

Теорія гри.

Поняття «гра», «дитяча гра». Гра - провідна діяльність дитини дошкільного віку. Сучасні психолого-педагогічні дослідження про гру як провідну діяльність дітей дошкільного віку (Л.Виготський та його школа: О. Запорожець, Д. Ельконін, О. Усова, Л. Артемова, Т. Григоренко, К. Щербакова). Теорії походження гри К. Гроса, Ф. Шиллера та ін.

Використання гри в педагогічному процесі (Д. Менджеричька, А. Матусик, І. Власова). Особливості гри як засобу всебічного розвитку дитини: гра як активна форма пізнання навколишньої дійсності; гра як свідомо і цілеспрямована діяльність; як вільна, самостійна діяльність; наявність творчої основи; емоційна насиченість.

Класифікації дитячих ігор. Класифікація за К. Гросом: експериментальні і спеціальні; за В. Штерном; індивідуальні і соціальні; за Ж. Піаже: ігри-вправи, символічні ігри, ігри за правилами; за К. Гарвеєм: ігри з рухами і взаємодією, ігри з предметами, мовні ігри, ігри з соціальним матеріалом, ігри за правилами, ритуальні ігри; за П. Лесгафтом: сімейні (імітаційні) ігри та шкільні ігри; за С. Русовою: народні ігри. Класифікація ігор за С. Новосьоловою:

1. Самостійні ігри (ігри-експериментування, сюжетні ігри);
2. Ігри, що виникають з ініціативи дорослого (навчальні ігри, розвивальні ігри);
3. Ігри, що мають своїм джерелом історичні традиції етносу (народні).

Сучасна педагогічна класифікація ігор: творчі ігри (режисерські, сюжетно-рольові (сімейні, побутові, суспільні), будівельно-конструктивні, ігри на теми літературних творів (драматизації, інсценування); ігри з правилами; рухливі (великої, середньої, малої рухливості; сюжетні ігри з предметами; з переважанням основного руху (бігу, стрибків; ігри-естафети) та дидактичні ігри (словесні, з іграшками, настільно-друковані); народні ігри (забави, рухливі, дидактичні, обрядові); інші класифікації.

Іграшка.

Іграшка - важливий засіб розвитку гри. Освітнє і виховне значення іграшки. Підбір іграшок для різних вікових груп. Історія іграшки. Перші іграшки Давнього Єгипту, Давніх Греції та Риму, Франції, Німеччини. Історія розвитку української народної іграшки як предмета мистецтва та засобу виховання. Види іграшок. Класифікація іграшок за А. Макаренком: готові, напівготові, іграшки-матеріал; за Є. Фльоріною: моторно-спортивні, сюжетні, творчо-трудові, технічні, настільні, веселі, музичні, театральні іграшки.

Класифікація іграшок за станом готовності, за видами сировини, за розміром, за функціональними властивостями, за художньо-образним вирішенням. Вимоги до іграшок. Іграшки для різних вікових груп.

Організація ігрового осередку як складової предметно-розвивального середовища в ЗДО та його особливості. Ігровий осередок в групах раннього віку: змістове наповнення для сюжетних ігор, для театралізованих ігор, для осередку рядження. В групах дошкільного віку в ігровому осередку три куточки: загальний; драматичний; для настільних дидактичних ігор.

Творчі ігри.

Види творчих ігор (режисерські, сюжетно-рольові, театралізовані, ігри з будівельним матеріалом), їх розвиток в дошкільному віці. Виховне значення творчої гри, її особливості: уявлювана ситуація, творчий характер, наявність ролей, довільність дій, специфічні мотиви, соціальні відносини. Педагогічна цінність – забезпечує виховне значення: засвоєння моральних норм, переживання почуттів тощо. Особливості організації (із врахуванням компонентів гри; з молодшими дітьми і старшими) та керівництва (збагачення

досвіду ігрового; використання навчальних ігор; зміна ігрового середовища; організація спілкування).

Режисерські ігри.

Індивідуальні і спільні режисерські ігри. Особливості режисерських ігор. Педагогічні умови розвитку режисерських ігор: створення індивідуального простору; роль вихователя, співтворчість з вихователем, підбір ігрового матеріалу.

Сюжетно-рольові ігри.

Передумови розвитку сюжетно-рольової гри в ранньому віці: предметно-ігрова діяльність, відображувальна гра, становлення рольової гри. Структура сюжетно-рольової гри. Сюжет і зміст сюжетно-рольових ігор в різних вікових групах. Етапи розвитку сюжетно-рольової гри. Формування взаємовідношень дітей в сюжетно-рольових іграх. Керівництво сюжетно-рольовими іграми.

Театралізовані ігри.

Види театралізованих ігор: гра-драматизація на тему літературного твору. Складові частини дитячих театралізованих ігор (дії з ляльковими персонажами або дії за ролями; літературна діяльність, образотворча діяльність, музична діяльність. Гра-драматизація. Етапи розвитку гри-драматизації. Специфіка завдань ігор-драматизацій в різних вікових групах. Ігри на тему літературних творів. Умови для розвитку театралізованих ігор. Педагогічне керівництво театралізованими іграми. Л.В. Артемова про театралізовані ігри.

Будівельно-конструктивні ігри.

Характеристика ігор з будівельним матеріалом. Типи будівельного матеріалу (великий, настільний, напівфабрикати, конструктори, природній).

Методика навчання конструктивним умінням. Прийоми навчання конструктивним умінням: демонстрація зразка, показ способів будування з поясненням, постановка проблемного завдання; повідомлення теми будівлі з вказівкою умов. Види конструювання: конструювання за зразком, конструювання за заданою темою, конструювання за власним задумом, конструювання за умовами, конструювання за моделями. Ігри з природнім матеріалом: ігри з водою, ігри зі снігом, ігри з піском. Створення умов для ігор з природнім матеріалом. Роль вихователя у розвитку ігрової діяльності дітей.

Дидактичні ігри.

Особливості (сутність) дидактичної гри. Дидактичні ігри в педагогічних системах Ф. Фребеля, М. Монтессорі, С. Тихеевої. Дослідження проблеми дидактичної гри Л. Венгером, О. Усовою, О. Янківською, Л. Артемовою. Структура дидактичної гри: дидактичні та ігрові завдання, правила гри, ігрові дії, результат гри. Народні дидактичні ігри. Види дидактичних ігор за характером матеріалу: ігри з предметами, настільно-друковані ігри, словесні ігри.

Класифікація дидактичних ігор за О. Сорокіною: ігри подорожі; ігри-доручення, ігри-припущення, ігри-загадки, ігри-бесіди. Організація і методика проведення дидактичних ігор. Класифікація дидактичних ігор за характером ігрових дій (за В. Аванесовою): ігри-доручення; ігри з відшукуванням

предметів; ігри з відгадуванням загадок; сюжетно-рольові дидактичні ігри; ігри у фанти. Педагогічне керівництво дидактичними іграми.

Комп'ютерна гра як різновид дидактичної гри. Поняття про комп'ютерно-ігровий комплекс (КІК). Комп'ютерні ігри та ігри-заняття. Вимоги до комп'ютерних програм для дітей дошкільного віку.

ДОШКІЛЬНА ЛІНГВОДИДАКТИКА З МЕТОДИКОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Теоретичні засади розвитку мовлення дошкільників

Теоретико-методологічні засади дошкільної лінгводидактики

Дошкільна лінгводидактика – педагогічна наука, яка вивчає закономірності розвитку рідного мовлення дітьми дошкільного віку в дитячому садку. Предмет, об'єкт, зміст і завдання дошкільної лінгводидактики як наукової дисципліни. Мова як суспільне явище, суспільний характер походження мови, мова як засіб спілкування, взаємозв'язок мови й мислення, мова та історія, роль чуттєвого досвіду в розвитку мови, практика – критерій істини.

Фізіологічні основи методики розвитку мови. Вчення І. П. Павлова про дві сигнальні системи; А. Г. Іванова-Смоленського й Н. І. Красногорського про становлення другої сигнальної системи в дітей; будова центральної й периферійної частини мовного апарату.

Психологічні основи методики розвитку мови: мова, мовлення, мовна діяльність, навчально-мовленнєва діяльність. Вчення Л. С. Виготського про мовні функції. Критика ним егоцентричного мовлення Ж. Піаже. С. Л. Рубінштейн, Г. М. Леушина, З. М. Істоміна про навчання дітей зв'язної мови. Мовна періодизація розвитку дітей. О. М. Гвоздев, Д. Б. Ельконін, Р. Є. Левіна, Л. Є. Журова про усвідомлення дітьми звукового аспекту мови.

Лінгводидактичні основи методики розвитку мови: знаки мови, функції мови й мовлення; навчання дітей рідної мови. Закономірності розвитку й навчання дітей рідної мови: управління мускулами мовного апарату, засвоєння лексичних і граматичних значень, виразності мови, чуття мови, координація в розвитку усної й письмової мови.

Принципи засвоєння і навчання дітей рідної мови. Врахування загальнодидактичних принципів навчання: принцип виховуючого навчання, єдності навчання з життям, теорії з практикою, усвідомленість, послідовність, систематичність, науковість, наочність, творча активність, доступність, міцність засвоєння знань, врахування індивідуальних особливостей.

Методичні принципи навчання. Загальні принципи: принцип уваги до матерії мови, розуміння мовних значень, оцінки виразності мови, розвиток чуття мови, випереджаючого розвитку усної мови, поступового прискорення темпів збагачення мови.

Часткові методичні принципи: комунікативна спрямованість навчання, навчання мови як діяльності, активна мовна практика, організація спостережень над мовним матеріалом, комплексний підхід до розвитку всіх аспектів мови, мотивація мовної діяльності, вплив художньої літератури на мовний розвиток дітей. Спеціальні методичні принципи в словниковій роботі,

граматичній правильності, звуковій культурі, зв'язній мові.

Методи наукового дослідження в методиці: спостереження, бесіда, психолого-педагогічний експеримент, діагностичні методики та інші. Їх значення й методика використання. Зв'язок методики розвитку мови з іншими науками.

Історія становлення та розвитку дошкільної лінгводидактики. Завдання, зміст, засоби, форми, методи та прийоми розвитку мовлення дітей

Історія становлення дошкільної лінгводидактики

Погляди Я. А. Коменського на навчання дітей рідною мовою. Його роботи «Материнська школа» та «Чуттєвий світ в картинках». І.І. Срезневський та його книга «Про вивчення рідної мови взагалі й особливо в дитячому віці». Правила розвитку мови. Вчення К. Д. Ушинського про рідну мову. Стаття і книга «Рідне слово». Його думки про час початку навчання грамоти, про наочне навчання, про використання художньої літератури в розвитку мови дітей.

Лінгводидактична концепція Софії Русової. «Рідномовні обов'язки» І. Огієнка. О.Ольжич: національне виховання українського дошкільця. Є.І. Тихеева – основоположник методики навчання дітей рідної мови. Книга Є.І. Тихеевої «Розвиток мови дітей» та «Ігри і заняття з маленькими дітьми». Діяльнісний підхід до розвитку мови дітей. Є. І. Тихеева про засоби й методи навчання дітей рідної мови: спостереження, дидактичні ігри та вправи, екскурсії-огляди, картинки, заняття по живому слову.

Внесок В. О. Сухомлинського в розвиток ідей методики навчання дітей рідної мови. Книга В. О. Сухомлинського «Серце віддаю дітям». В. О. Сухомлинський про шляхи розвитку мови: подорожі в природу, розвиток поетичного слуху, навчання розповідання й самостійного складання казок, навчання грамоти.

Розробка методики навчання дітей рідної мови на сучасному етапі (О.Лещенко, Н.Савельєва, В.Коник, А.Іваненко та ін.). Внесок українських вчених у методику розвитку мови дітей та ознайомлення з навколишнім (А.М. Богуш, О. Жильцова, Н. П. Орланова, О. М. Лещенко, Л. І. Глухенька, А. П. Іваненко, В. І. Коник О.Коненко та ін.). Аналіз методичних посібників з розвитку мови та ознайомлення з навколишнім.

Завдання, зміст, засоби, форми, методи і прийоми розвитку мовлення дітей

Значення рідної мови у вихованні дітей. Роль слова в розумовому розвитку дітей. Конституція України про мову. Завдання ЗДО у розвитку мови та ознайомлення з навколишнім: розвиток загальної мовної культури й культури спілкування, розвиток зв'язної мови (діалогічної та монологічної), збагачення, уточнення й закріплення словника в процесі ознайомлення з явищами навколишнього життя, виховання звукової культури мови, формування граматичної правильності мови, ознайомлення дітей з художньою літературою, навчання грамоти.

Зміст і завдання роботи з розвитку мови, ознайомлення з явищами навколишнього життя й художньої літератури в варіативних програмах виховання та навчання дітей в дитячому садку. Наукові основи й структура

програм.

Засоби реалізації варіативних програм. Мова вихователя як засіб розвитку мови дітей. Значення мови вихователя й вимоги до неї: змістовність, точність, логічність, доступність, багатство словника, чиста звуковимова, виразність, образність, відповідність нормам літературної вимови. Вимоги до мови дітей.

Технічні засоби навчання, їх значення і місце на заняттях для ознайомлення з навколишнім і з художньої літератури. Художня література й організація спілкування дітей як засоби розвитку мови. Форми роботи з розвитку мови в дитячому садку: навчання на заняттях, навчання і розвиток мови дітей у повсякденному житті. Заняття як основна форма навчання дітей рідної мови. Види занять. Особливості занять з розвитку мови, ознайомлення з навколишнім, з художньої літератури. Специфіка занять у різновікових групах і цілодобових групах дитячого садка.

Методи й прийоми розвитку та навчання рідній мові в дитячому садку. Загальне поняття про методи й прийоми. Наочні методи навчання, їх характеристика. Взаємозв'язок слова і наочності. Словесні методи навчання, їх характеристика. Практичні та ігрові методи навчання, їх характеристика. Взаємозв'язок і взаємозалежність методів навчання. Прийоми навчання дітей рідної мови. Зразок мови вихователя й вимоги до нього. Запитання вихователя й вимоги до них. Умови успішного виконання програми з розвитку мови. Дидактичний та наочний матеріал з розвитку мови.

Теорія і методика розвитку мовлення дітей у ранньому віці

Розвиток мови дітей раннього віку

Значення мови дітей раннього віку. Необхідність цілеспрямованого керівництва розвитком мови дітей з боку дорослих. Перший рік життя. Становлення мови дітей першого року життя. Особливості домовного періоду. Розвиток слухового й зорового зосередження під час спілкування з дорослими. Розвиток голосових реакцій (гукання, гуління, лепет), наслідування звукам і словам. Розвиток розуміння мови оточуючих, поява перших усвідомлених слів. Орієнтовні показники розвитку мови дітей.

Варіативні програми виховання й навчання в дитячому садку про зміст та завдання розвитку мови дітей першого року життя. Шляхи розвитку мови дітей першої групи раннього віку: розвиток домовних проявів і наслідування звуків, розвиток розуміння мови, навчання дітей вимови перших усвідомлених слів.

Методика проведення ігор-занять з розвитку мови. Прийоми організації індивідуальних і групових ігор-занять. Використання картинки й художньої літератури в роботі з дітьми першого року життя. Другий рік життя. Характеристика мови дітей другого року життя. Розвиток розуміння мови, фонематичного слуху, активної мови дітей. Специфіка засвоєння дітьми слів, темпи збагачення словника. Оволодіння граматичними елементами мови. Орієнтовані показники розвитку мови дітей. Варіативні програми виховання й навчання в дитячому садку про зміст і завдання розвитку мови дітей, орієнтування в навколишньому на другому році життя.

Методика проведення занять з дітьми другого року життя, їх види й характеристика. Структура заняття. Використання на заняттях різноманітних

прийомів навчання: показ з називанням, показ предметів у дії, зразок мови вихователя, повторення слів і речень, запитання, відшукування й пізнавання предметів, емоційно-ігрові прийоми. Використання картинок, показ інсценівок, читання й розповідання дітям (оповідання, казки, потішки, вірші).

Керівництво розвитком мови дітей другого року життя в процесі спілкування вихователя з дітьми в повсякденному житті. Організація спілкування з дітьми старшого дошкільного віку.

Третій рік життя. Характеристика мови дітей третього року життя: розвиток розуміння мови, словниковий запас, звукова й граматична правильність мови, діалогічна мова, особливості засвоєння речень. Спілкування як важлива умова розвитку активної мови дітей. Розмова вихователя з дітьми в повсякденному спілкуванні як метод розвитку діалогічної мови. Орієнтовні показники розвитку мови дітей. Варіативні програми виховання й навчання в дитячому садку про зміст і завдання розвитку мови дітей третього року життя.

Методика розвитку мови дітей третього року життя. Види занять, їх кількість, специфіка проведення. Методи й прийоми розвитку мови та орієнтування в навколишньому на третьому році життя: спостереження, цільові прогулянки, розглядання предметів та бесіда про них. Розмови вихователя з дітьми, розповіді вихователя. Доручення мовного характеру, дидактичні ігри, бесіди-розповіді, бесіди за картинками, показ інсценівок, театрів, діафільмів, читання й розповідання казок, оповідань, віршів, потішок. Розвиток мови дітей у повсякденному житті. Характеристика посібників з розвитку мови дітей раннього віку.

Теорія і методика розвитку мовлення дошкільників у навчально-мовленнєвій діяльності

Методика розвитку зв'язного мовлення

Поняття зв'язної мови. Види зв'язної мови (діалогічна, монологічна). Діалог, монолог. Ситуативне й контекстне мовлення. Форми й функції зв'язної мови, їх розвиток протягом дошкільного віку. Періодизація мовного розвитку. Особливості засвоєння дітьми дошкільного віку зв'язної мови. Сучасні дослідження проблеми розвитку зв'язного мовлення.

Методика розвитку діалогічного мовлення. Завдання й зміст розвитку діалогічної мови в дитячому садку. Розмова вихователя з дітьми в повсякденному спілкуванні – метод розвитку діалогічної мови. Вимоги до організації розмов, їх тематика й зміст у кожній віковій групі. Методика організації й проведення розмов з дітьми. Прийоми активізації мовлення мовчазних та соромливих дітей.

Бесіда – основний метод розвитку діалогічної мови. Види, зміст і тематика бесід. Значення бесід для розумового, морального та естетичного розвитку дітей.

Методика проведення бесіди: підготовка вихователя й дітей до бесіди, добір наочного, дидактичного, ілюстративного матеріалу та технічних засобів навчання до бесіди. Структура бесіди. Методичні прийоми розвитку діалогічної мови дітей в ході бесіди. Види запитань вихователя, вимоги до запитань та відповідей дітей.

Методика навчання дітей монологічної мови (розповідання). Зміст і

завдання навчання дітей монологічної мови. Характеристика методів і прийомів навчання дітей монологічної мови. Види розповідей, їх класифікація, послідовність введення різних видів розповідей, їх місце на заняттях з розвитку мови.

Навчання дітей розповіданню за дидактичними картинами. Значення картин у навчанні розповідання. Види розповідей за змістом картин. Методика навчання описових розповідей за картиною. Сюжетні і творчі розповіді. Місце розповідей за дидактичними картинами в структурі заняття з розвитку мови. Методика навчання дітей розповідання за картинами в різних вікових групах.

Навчання дітей розповідання за іграшками. Види розповідей. Описові розповіді, їх структура й прийоми навчання. Сюжетні розповіді за однією іграшкою та набором іграшок (за ігровою сюжетною обстановкою). Добір іграшок. Вимоги до них. Прийоми навчання розповідей за іграшками в різних вікових групах. Розповіді дітей з досвіду. Значення цього виду розповідей, вимоги до них. Тематика розповідей. Роль сенсорного досвіду в складанні розповідей. Методичні прийоми навчання розповідання з власного досвіду: зразок розповіді, план, вказівки. Методика навчання дітей складання листів. Добір матеріалу для змісту листа. Структура заняття й прийоми керівництва.

Переказ літературних творів. Суть переказу, його значення для розвитку зв'язної мови, пам'яті, мислення. Добір літературних творів до переказу, вимоги до них. Вимоги до дитячих переказів (усвідомленість, послідовність, точність, образність і граматична правильність мови, інтонаційна виразність, елементи творчої доробки). Структурні компоненти заняття. Методичні прийоми навчання дітей переказу: запитання, план, спільний, відображений переказ, підказка, переказ за частинами, за ролями, за малюнками, з використанням ТЗН, ілюстративного матеріалу, від першої особи, переказ з елементами драматизації та інсценування. Особливості навчання переказу в різних вікових групах.

Навчання творчого розповідання. Роль чуттєвого досвіду, розвиток самостійності і творчої уяви в ході розповідей. Види й тематика розповідей: складання розповідей за опорними словами, продовження початку розповіді (казки) вихователя, складання початку до кінцівки розповіді (казки) вихователя, творчі розповіді на тему, розповіді про смішні епізоди, про одного героя, розповіді-мініатюри (етюди), самостійне складання казок, небувальщин, складання розповідей, аналогічним прочитаним. Методика проведення кожного з цих видів розповідей. Структурні компоненти заняття й методичні прийоми навчання творчого розповідання.

Використання дидактичних ігор, вправ, мовних логічних задач у навчанні зв'язної мови. Їх види, зміст, місце на заняттях з розвитку мови та в повсякденному спілкуванні. Розповіді дітей вихователю, товаришам. Розвиток пояснювальної, плануючої функції мови на заняттях і в різних видах діяльності. Значення розвитку зв'язної мови в підготовці дітей до школи.

Методика словникової роботи

Закономірності засвоєння слова дитиною. Перші слова, їх специфіка й особливості. Етапи оволодіння словом. Критика теорії «відкриття» В. Штерна та Ш. Бюлера. Оволодіння значенням слова. Лексичне значення слів. Ступені узагальнення слів за значеннями. Засвоєння дітьми прямого й переносного

значення слів. Особливості словника дітей різного віку.

Завдання й зміст словникової роботи а різних групах дитячого садка. Добір слів для засвоєння дітьми. Словник-мінімум, тематичні словники. Ускладнення вимог програми виховання до словника дітей у різних вікових групах. Розширення словника на основі ознайомлення дітей з новими предметами, явищами оточуючого життя. Введення нових слів у процесі поглиблення знань дітей про предмети, явища та їх відношення, якості, властивості; введення антонімів, синонімів, порівнянь; розвиток словника у процесі узагальнення про предмет та явища; введення слів, що означають елементарні поняття (видові, родові).

Принципи словникової роботи: тісний взаємозв'язок слова з фактами реальної дійсності, введення слів на основі активної пізнавальної діяльності; вирішення всіх завдань словникової роботи в єдності. Характеристика методів словникової роботи.

Ознайомлення дітей з явищами навколишнього життя – основа словникової роботи. Зміст програми ознайомлення дітей з навколишнім у різних вікових групах на заняттях та в повсякденному житті. Методи й прийоми ознайомлення дітей з навколишнім і словникової роботи. Спостереження, екскурсії, екскурсії-огляди, їх роль в ознайомленні з навколишнім. Методика проведення спостережень. Тематика екскурсій-оглядів та екскурсій за межі дитячого садка, методика їх проведення в різних вікових групах.

Розглядання предметів та бесіда про них. Їх роль в ознайомленні дітей з якостями, властивостями предметів, матеріалів. Дидактичні картини, їх місце в ознайомленні дітей з навколишнім і в словниковій роботі. Види дидактичних картин і вимоги до них. Прийоми активізації дітей під час розглядання дидактичних картин. Види бесід за дидактичними картинками й методика їх проведення на заняттях по ознайомленню з навколишнім.

Методика використання репродукцій художніх картин. Види картин. Специфіка занять по ознайомленню дітей з сюжетними художніми картинками й портретами. Дослідження питань методики роботи з репродукціями художніх картин у дитячому садку. Методи опосередкованого ознайомлення дітей з навколишнім і словникової роботи. Читання оповідань і віршів пізнавального змісту, відтворююча бесіда.

Усна народна творчість у словниковій роботі з дітьми. Методика використання загадок і прислів'їв у роботі з дітьми. Дидактичні ігри й дидактичні вправи, їх види, зміст і методика проведення в різних вікових групах. Настільно-друковані ігри, народні хороводні ігри та їх місце в словниковій роботі.

Специфіка занять з словникової роботи, їх види й методика проведення: ознайомлення з якостями та властивостями предметів, заняття на формування понять, узагальнень і класифікацію. Комплексні й тематичні заняття, методика їх проведення. Розвиток словника в різних видах діяльності. Робота над словником на заняттях з усіх розділів програми виховання.

Методика формування граматичної правильності мови

Загальне поняття про граматичну будову мови. Значення засвоєння граматичної будови мови для мовного розвитку дітей та підготовки їх до

школи. Становлення граматичної будови мови у дітей. Пасивне та активне засвоєння. О. М. Гвоздєв про періоди становлення граматичної будови мови. Особливості засвоєння дітьми речень. Оволодіння флексіями, узгодженнями й керуванням.

Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми дошкільного віку. Дослідження радянськими вченими формування граматичної правильності мови у дітей. Дитяче словотворення, його характеристика, види, типи, причини цього явища. Книга К. І. Чуковського «Від 2 до 5».

Завдання й зміст формування граматичної правильності мови в дитячому садку. Умови, необхідні для засвоєння дітьми норм граматики. Шляхи й методи формування граматичної правильності мови. Дидактичні ігри та вправи, їх місце у формуванні граматичної будови мови. Спеціальні заняття на формування граматичної правильності мови, методика їх проведення. Формування граматичної правильності мови в повсякденному житті та на заняттях з інших розділів програми.

Методика виховання звукової культури мови

Закономірності засвоєння звука дитиною. Стадія крику й лепету. Дискусійні погляди на час появи й функції лепету. Значення домовних проявів у становленні звукової культури мови. Особливості засвоєння дітьми фонем. Періоди засвоєння дітьми фонем. Роль слухового й мовно-рухового аналізаторів у засвоєнні дітьми звуків.

Сприймання звуків на слух і їх артикуляція. Усвідомлення звукового аспекту рідної мови. Дослідження радянських вчених (О. Гвоздєв, С. Бернштейн, В. Бельтюков, Н. Швачкін, Д. Ельконін, Л. Журова та ін.) засвоєння дітьми звукового аспекту мови.

Поняття звукової культури мови: фонетична й орфоепічна правильність мови, дикція, мовне дихання, фонематичний і мовний слух, темп мови, сила голосу, інтонаційна виразність мови. Характеристика компонентів звукової культури мови.

Передумови виховання звукової культури мови в дитячому садку: розвиток слухового й мовно-рухового аналізаторів, фонематичного слуху, гігієна нервової системи, охорона органів слуху, мови, носоглотки; правильна мова оточуючих, активна мовна практика, наявність дидактичного матеріалу, спільна робота дитячого садка й сім'ї.

Особливості звуковимови дітьми різних вікових груп. Завдання й зміст виховання звукової культури мови. Прийоми індивідуальної перевірки звуковимови дітей. Система роботи щодо виховання звукової культури мови: розвиток слухової уваги, фонематичного слуху, мовного дихання, дикції, сили голосу, інтонації. Фронтальна та індивідуальна робота з дітьми.

Дидактичні ігри й вправи на виховання звукової культури мови. Види занять, їх структура, обладнання наочним і дидактичним матеріалом. Методика їх проведення в різних вікових групах. Виховання виразності мови. Завдання й зміст цієї роботи в різних вікових групах. Навчання виразності мови на заняттях, прийоми роботи. Виховання звукової культури мови в повсякденному житті й на інших заняттях.

Теорія та технологія розвитку мовлення дітей у художньо-мовленнєвій діяльності

Художня діяльність і художня творчість у дошкільному віці

Підходи вітчизняних та зарубіжних вчених до проблеми дитячої художньої творчості. Співвідношення понять «креативність» і «творчість». Роль самостійності та ініціативності як базисних особистісних якостей дитини у творчій діяльності.

Вчення психологів П.Блонського, Д.Ельконіна, О.Леонтєва, М. Маркової про передумови дитячої творчості. Показники художньо-творчої діяльності дітей за Н.Ветлугіною. Форми здійснення художньо-творчої діяльності у закладі дошкільної освіти. Сутність і характеристика художньо-мовленнєвої діяльності.

Структура художньо-мовленнєвої діяльності. Місце і роль творчості у структурі художньо-мовленнєвої діяльності. Визначення видів художньо-мовленнєвої діяльності: образотворчо-мовленнєвої, театральнo-мовленнєвої, музично-мовленнєвої, літературно-мовленнєвої. Взаємодія і взаємозбагачення різних форм мовленнєвої творчості.

Жанри літературного мистецтва. Взаємозв'язок різних видів мистецтв як найбільш ефективна умова естетичного розвитку дошкільників. Художній образ як об'єднувальний чинник синтезу мистецтва. Функції художньої літератури: інформаційно-освітня, виховна, національно-духовна, історична, культуросна, естетична, розважальна.

Усна народна творчість і її зв'язок з художньою літературою. Жанрова характеристика українського фольклору. Характеристика різних жанрів української народної творчості. Жанри художньої прози: різні види казок. Документальна проза: легенди, перекази, оповідки, народні оповідання. Поетична народна творчість: приказки, примовки, прислів'я, загадки, прикмети, каламбури, вітання, прокльони, побажання, афоризми небилиці, нісенітниця, пісні, голосили, думи тощо. Епічний жанр народної творчості: думи, балади, історичні пісні.

Прояви мовленнєвої творчості дітей. Змістова характеристика художньо-мовленнєвої діяльності. Показники готовності дитини до здійснення художньо-мовленнєвої діяльності: когнітивно-мовленнєва, виразно-емоційна, поетично-емоційна, оцінювально-етична, театральнo-ігрова компетенції.

Принципи добору художніх творів для дітей: висока художня майстерність твору; образність, жвавість мови твору, її відповідність літературним нормам; цікавий сюжет твору; простота і чіткість композиції; доступність художнього твору дитині; новизна і контрастність змісту; конкретні педагогічні завдання, для розв'язання яких добирається художній твір.

Принципи ознайомлення дітей з художніми творами: емоційно-виразного читання художнього твору; усвідомлення й розуміння дітьми змісту художнього твору; повторюваність читання; включення дітей в активну пізнавальну діяльність за змістом художнього твору; взаємозв'язок пізнавальних, виховних і мовленнєвих завдань; тематичне читання творів; оцінювання дітьми змісту художнього твору.

Завдання формування художньо-мовленнєвої компетенції в дітей дошкільного віку. Особливості художньо-естетичного сприймання дітей дошкільного віку. Оцінно-етичні судження у структурі художньо-мовленнєвої

діяльності дітей дошкільного віку.

Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності

Методика ознайомлення дітей з різними жанрами усної народної творчості: прислів'ями і приказками, загадками, скоромовками, лічилками, забавлянками та ін. Методика роботи з казкою. Структура заняття з ознайомлення дітей з казкою.

Методика читання дітям художніх творів. Ознайомлення дітей з творчістю Т.Г.Шевченка, Лесі Українки, Олени Пчілки, Івана Франка, Л.І.Глібова, П.А.Грабовського, М.М.Коцюбинського, Я.І.Щоголіва, Олександра Олеся, С.В.Васильченка, П.Г.Тичини, М.Т.Рильського, В.М.Сосюри, Н.Л.Забіли, П.М.Воронька, В.А.Симоненка, В.О.Сухомлинського, Л.В.Костенко, А.Г.Костецького, О.Ю.Орача, С.Г.Пушика, Марійки Підгірянки, Іванни Блажевич. Структура заняття з читання художнього твору. Методика проведення літературних вікторин, літературних ранків і вечорів. Робота у куточку книги.

Завдання морально-етичного виховання дітей. Значення морально-етичних бесід. Типи та види бесід: колективні, групові, індивідуальні. Методика проведення бесід на морально-етичні теми. Структура етичної бесіди. Методика роботи з художніми ілюстраціями. Значення ілюстрацій у сприйнятті художнього твору дітьми. Основні зображувальні засоби ілюстрацій. Методика роботи з поетичними творами у ЗДО. Особливості сприймання дітьми поетичних творів. Методика заучування віршів дітьми. Розвиток словесної творчості на літературних заняттях. Формування почуття гумору в дошкільнят.

Організація та керівництво театралізованою, образотворчо-мовленнєвою, художньо-мовленнєвою діяльністю дітей

Визначення театралізованої діяльності. Класифікація видів театралізованої діяльності за способом організації, за змістом театралізованої діяльності, за видами ігрового матеріалу. Змістові компоненти театралізованої діяльності. Види театру. Особливості театралізованої діяльності в межах кожного вікового періоду. Керівництво театралізованою діяльністю з боку вихователя. Прийоми опосередкованого педагогічного впливу.

Організація і проведення театральних вистав у закладі дошкільної освіти. Драматизація та інсценування художніх творів. Визначення театралізованої компетенції. Визначення образотворчо-мовленнєвої діяльності. Форми поєднання зображувальної діяльності і мовлення.

Методика розвитку мовлення у процесі образотворчої діяльності. Інтегровані заняття в образотворчо-мовленнєвій діяльності. Визначення образотворчо-мовленнєвої компетенції. Визначення музичної діяльності дітей дошкільного віку. Види музичної діяльності. Музичні здібності. Музична обдарованість. Визначення музично-мовленнєвої діяльності. Методика організації та керівництва музично-мовленнєвою діяльністю дітей. Організація свята української пісні. Визначення музично-мовленнєвої компетенції.

ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Загальні основи теорії і методики фізичного виховання та валеологічної освіти дітей дошкільного віку.

Предмет та основні завдання курсу. Характеристика основних понять теорії фізичного виховання. Зв'язок теорії фізичного виховання з іншими науковими дисциплінами. Місце і роль фізичної культури у загальній системі виховання дітей дошкільного віку. Становлення системи фізичного виховання. Характеристика оздоровчих, освітніх та виховних завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку. Обумовленість завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку анатомічними і психофізіологічними особливостями їхнього організму. Закономірності фізичного розвитку дітей дошкільного віку.

Особливості методики використання засобів фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Гімнастика як засіб фізичного виховання. Види гімнастики: загальнорозвивальна гімнастика (гігієнічна, корегуюча, основна гімнастика), гімнастика зі спортивною спрямованістю (акробатика, художня гімнастика, спортивна гімнастика), спеціально прикладні види (виробнича гімнастика, гімнастика з професійною спрямованістю, лікувальна гімнастика). Загальна характеристика стройових вправ. Види стройових вправ. Зміст та методика навчання дітей різних вікових груп вправам з шиккування та перешиккування, розмикання, змикання та поворотам.

Значення та особливості загальнорозвивальних вправ. Класифікація загальнорозвивальних вправ. Їх використання у різних формах роботи з фізичного виховання. Підбір загальнорозвивальних вправ, кількість вправ, дозування. Правила запису загальнорозвивальних вправ. Види основних рухів та їх характеристика (ходьба, біг, лазіння, стрибки, метання, вправи у рівновазі). Техніка виконання основних рухів. Методика навчання дітей основним рухам, послідовність добірки фізичних вправ для формування у дітей різних вікових груп рухових умінь та навичок з основних рухів. Використання підготовчих та допоміжних вправ.

Характеристика рухливої гри як засобу та методу фізичного виховання дітей. Класифікація рухливих ігор. Варіативність рухливих ігор. Особливості рухливих ігор для дітей різних вікових груп. Методика проведення рухливої гри в різних вікових групах. Особливості організації і керівництва рухливою грою. Особливості методики проведення українських народних рухливих ігор. Ігрові вправи у системі фізичного виховання дітей дошкільного віку. Види спортивних вправ. Загальна характеристика. Умови для занять спортивними вправами. Етапи навчання дітей дошкільного віку вправ спортивного характеру.

Основні форми роботи з фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Види фізкультурно-оздоровчих заходів. Значення ранкової гімнастики. Структура і зміст ранкової гімнастики. Вимоги до підбору вправ залежно від місця проведення. Методика проведення ранкової гімнастики в різних вікових групах. Значення, види і структура гімнастики після сну. Місце проведення, одяг дітей. Обґрунтування необхідності проведення малих форм активного

відпочинку. Вимоги до підбору вправ для фізкультхвилинки.

Зміст фізкультурних пауз. Варіанти проведення фізкультхвилинки та фізкультпауз. Значення загартування для фізичного розвитку дітей. Принципи загартування. Види загартувальних процедур. Заняття з фізичної культури – основна форма роботи з фізичного виховання. Типи занять. Обґрунтування типової структури заняття з фізичної культури. Способи організації дітей на занятті з фізичної культури. Моторна щільність фізкультурного заняття. Шляхи регулювання фізичних, емоційних та психічних навантажень на фізкультурних заняттях. Методика проведення занять з фізичної культури в різних вікових групах. Особливості організації та методики проведення занять з фізичної культури в різних вікових групах на повітрі. Варіанти проведення фізкультурних занять на повітрі.

Характеристика активних форм роботи з фізичного виховання: піші переходи та прогулянки за межі закладу дошкільної освіти, фізкультурні розваги та свята, дні здоров'я. Організація та методика проведення піших переходів і прогулянок за межі закладу дошкільної освіти. Фізкультурні розваги у системі фізичного виховання дітей дошкільного віку. Варіанти фізкультурних розваг для дітей молодшого і старшого дошкільного віку. Фізкультурні свята у системі фізичного виховання дітей дошкільного віку. Організація та проведення фізкультурних свят в закладі дошкільної освіти. Дні здоров'я у системі фізичного виховання дітей дошкільного віку. Зміст, організація дітей. Індивідуальна робота з дітьми з фізичного виховання, її мета, зміст, організація, методика проведення. Організація самостійної рухової діяльності дітей дошкільного віку. Керівництво самостійною руховою діяльністю з боку вихователя. Рухлива гра як самостійна форма роботи для підвищення рухової активності дітей.

Організація фізичного виховання та оздоровлення дітей в закладі дошкільної освіти.

Значення планування та обліку роботи в ЗДО. Види планів: перспективний план зміцнення здоров'я, фізичного та рухового розвитку дітей; план-система фізкультурно-оздоровчих заходів у групі; загальний річний план ЗДО; календарний план; план-конспект фізкультурного заняття. Основні вимоги до планування (інформативність, точність, доцільність використання). Реалізація дидактичних принципів при розподілі програмового матеріалу у перспективному плані. Оперативне планування. Облік роботи з фізичного виховання (попередній, поточний, рубіжний).

Медико-педагогічний контроль за фізичним вихованням дітей. Сутність медико-педагогічного контролю та функції його учасників: завідувача, лікаря та медичної сестри. Фізіологічна крива заняття. Аналіз та оцінка стану фізичного виховання у ЗДО. Підготовка вихователя до перевірки: самоаналіз результатів роботи за рік, підготовка документації (перспективного плану, корекційно-профілактичної роботи на рік – діагностичної карти здоров'я, результатів фізичного та рухового розвитку дітей, плану системи фізкультурно-оздоровчих заходів у групі, календарного плану роботи). Організація підвищення кваліфікації педагогів. Вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду. Керівництво роботою вихователів (консультації, тематичні виставки, батьківські конференції та інші). Значення

фізкультурного обладнання та інвентарю. Вимоги до обладнання. Види обладнання (фізкультурної зали, фізкультурного майданчику, групової кімнати).

Технологія валеологічної освіти дошкільників.

Технології оздоровлення та профілактики захворювань. Напрямки роботи з валеологічного виховання (організація здоров'язберігаючого освітнього простору в ЗДО; лікувально-профілактичне; забезпечення психологічної безпеки особистості дитини; оздоровча спрямованість освітньо-виховного процесу; формування валеологічної культури дитини; формування валеологічної культури батьків. Складові формування Я-Концепції здорової особистості. Арт-терапія як технологія збереження психічного здоров'я. Види арт-терапії (кольоротерапія, психогімнастика, імаготерапія, ізотерапія). Основні передумови здійснення валеологічної освіти дошкільників з питань фізичного здоров'я.

ОСНОВИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА З МЕТОДИКОЮ КЕРІВНИЦТВА ЗОБРАЖУВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Основи образотворчого мистецтва та історія його розвитку.

Образотворче мистецтво – специфічна форма відображення дійсності.

Мистецтво як форма суспільної свідомості, спосіб відображення життя, думок і почуттів творця в художніх образах. Візуальність і систематичність – провідні риси художніх образів в образотворчому мистецтві. Функції мистецтва в суспільстві. Естетична і гедоністична функції – унікальна прерогатива мистецтва. Художній образ як форма художнього мислення в мистецтві, його властивості. Художній метод як спосіб образного мислення в мистецтві. Твір мистецтва як результат художньої творчості. Єдність змісту і художньої форми в творах реалістичного мистецтва. Історичний характер мистецтва. Періодизація художнього процесу. Художні епохи та напрямки в мистецтві минулого. Художні напрями в образотворчому мистецтві ХХ століття.

Види і жанри образотворчого мистецтва.

Живопис – ілюзійно-просторове зображення предметів і явищ навколишнього світу на площині за допомогою кольорових матеріалів. Універсальні можливості живопису в зображенні дійсності. Різноманітність технік і прийомів живопису. Засоби художньої виразності живопису. Види і жанри живопису. Особливості створення художнього образу в рамках кожного жанру та синтез теорії в мистецтві живопису. Характеристика жанрів, доступних розумінню дітей дошкільного віку. Графіка – мистецтво малюнка. Малюнок як основа всіх видів образотворчого мистецтва. Види малюнка графіки за способами створення та функціональним призначенням. Специфічні засоби художньої виразності в ілюстраціях до дитячих книг. Становлення і розвиток художньої ілюстрації для дітей. Видатні художники-ілюстратори дитячих книг.

Скульптура – об'ємне втілення художньої форми в реальному просторі. Трьохмірність скульптури. Зображувальні можливості і техніки обробки матеріалів скульптури. Способи створення образів скульптури. Пластичне або

силуетне моделювання скульптури. Засоби виразності скульптури. Типи, види і жанри скульптури. Архітектура – вид мистецтва, метою якого є створення споруд, що відповідають утилітарним і духовним потребам людей, включаючи естетичні. Єдність техніко-економічної, утилітарної та художньо-естетичної сторін в архітектурі. Основні вимоги до архітектури: міцність, доцільність, краса. Засоби художньої виразності архітектури. Синтез архітектури з живописом, скульптурою, декоративно-прикладним мистецтвом, її домінуюча роль у визначенні стилю (класичний, 7 романський, готичний, ренесанс, бароко, класицизм, функціоналізм, конструктивізм тощо).

Типи архітектури. Основні вимоги до творів декоративно-прикладного мистецтва: доцільність, зручність форм та відповідність декору утилітарному призначенню виробу. Відображення рис національних традицій у формі предметів, матеріалах, техніках їх обробки, в художніх, сюжетних та орнаментальних мотивах, кольорах творів декоративно-прикладного мистецтва. Різноманітність творів українського декоративно-прикладного мистецтва, їх зв'язок із фольклором, усною народною творчістю. Творчі напрями розвитку сучасного українського декоративно-прикладного мистецтва: художні промисли та індивідуальна творчість майстрів. Багатоплановість підходів до розподілу творів декоративно-прикладного мистецтва на види. Класифікація декоративно-прикладного мистецтва за показниками: матеріал, технологічні особливості обробки, функціональне призначення. Характеристика найпоширеніших видів українського декоративно-прикладного мистецтва: кераміка, вишивка, художнє різьблення, килимарство і ткацтво, декоративний розпис, писанкарство, народна іграшка.

Віхи розвитку зарубіжного образотворчого мистецтва.

Мистецтво стародавнього світу: Єгипту, Греції, Риму, його видові, жанрові та зображувальні особливості. Мистецтво Середньовіччя, його релігійний зміст і символічний характер. Поєднання різних видів образотворчого мистецтва під егідою середньовічних храмів. Мистецтво епохи Відродження. Реалістичні та гуманістичні тенденції в мистецтві Відродження. Видатні майстри епохи: Леонардо да Вінчі, Рафаель Санті, Мікеланджело Буонарроті, Тиціан та інші. Мистецтво XVII – XVIII століть. Формування національних художніх шкіл: голландської, фламандської, іспанської, французької. Розвиток реалістичних жанрів: побутового, портретного, пейзажного, натюрморту. Видатні художники періоду (Рембрандт, Рубенс, Веласкес, Пуссен та ін.). Мистецтво XIX – XX століть. Романтизм початку XIX століття. Боротьба за реалістичне відображення дійсності. Провідні художники: Ф.Гойя, Е.Делакруа, К.Коро, Г.Курбе, Ж.Ф.Мілле. Формування упадницьких настроїв у мистецтві другої половини XIX століття. Французький імпресіонізм (Е.Дега, К.Моне, К.Піссарро, О.Ренуар). Розвиток формалістичних тенденцій на межі XIX – XX століть, їх різноманітність і багатоплановість у XX столітті (С.Далі, В.Кандінський, К.Малевич, П.Пікассо, Дж. Поллак, М.Ротко та інші). Реалістичне мистецтво XX століття.

Українське образотворче мистецтво від княжої доби до XX

століття.

Початки українського образотворчого мистецтва. Мистецтво Києва та Чернігова. Видатні пам'ятки мистецтва цього періоду: Десятинна церква, Софія Київська, Золоті ворота, Велика церква Печерської лаври та інші. Галицько-Волинське мистецтво. Синтез візантійсько-романського стилю в західноукраїнській архітектурі. Малярство та золотарство. Мистецтво середньої доби. Поступове проникнення готики в культове будівництво, оборонні церкви, середньовічні замки. Ренесанс в Україні. Бароко, рококо і класицизм у мистецтві України. Українські таланти на російській землі: В.Боровиковський, М.Козловський, А.Лосенко, Т. Шевченко та інші. Розвиток творчості художників на національній основі: М.Бойчук, С.Васильківський, О. Кульчицька, О.Сластіон, І.Труш та інші. Перші мистецькі виставки в Україні. Українське образотворче мистецтво на початку ХХ століття та в період національного відродження (1917-1933 р.). Асоціація незалежних митців АНУМ (1930 р.). Мистецтво тоталітарного панування соцреалізму (1933 – 1956 рр.). Образотворче мистецтво періоду стихійного піднесення духу національного опору (1956 – 1967 рр.). Мистецтво періоду національного духовного становлення (з 1987 р.).

Теоретичні основи образотворчої діяльності дітей.

Анатомо-фізіологічні особливості дітей дошкільного віку та психологічні механізми розвитку образотворчої діяльності.

Розвиток дрібної мускулатури рук, координації, точності, плавності, ритмічності рухів, становлення зорового контролю за зображувальними діями як умова становлення зображень у дітей. Нормальне функціонування зорового апарату – запорука успіху в розвитку образотворчих здібностей. Сприймання краси у різних формах її існування як базова основа розвитку образотворчої діяльності дітей. Розвиток сприймань у напрямку збагачення пізнавального і естетичного досвіду дитини та уточнення її уявлень про різні предмети і явища. Особливості обстеження предметів перед їх зображенням. Розвиток мислення, пам'яті, уяви як основа формування образотворчих здібностей у дітей. Процес становлення образотворчої діяльності дітей у сукупності її складових елементів: мотиви, операційні дії, результат.

Поняття про художньо-творчі здібності та їх розвиток у дітей.

Суспільна природа здібностей, участь у діяльності як провідна умова їх розвитку. Здібності і задатки. Структура образотворчих здібностей. Психолого-педагогічні дослідження проблем розвитку образотворчих здібностей (М.Волков, Є.Ігнат'єв, Т.Казакова, В.Кириєнко, В.Котляр, Г.Підкурганя, Н.Сакуліна, Б.Теплов, Є.Фльоріна, Н.Халезова та інші). Періодизація розвитку образотворчих здібностей у переддошкільному та дошкільному віці (Н.Сакуліна). Організоване, систематичне навчання як спосіб прискорення розвитку образотворчих здібностей дітей. Своєрідність творчості в образотворчій діяльності дитини дошкільного віку. Особливості художніх образів дітей дошкільного віку. Суб'єктивні умови розвитку творчості дітей. Динаміка розвитку творчих здібностей. Засоби розвитку творчості дітей в образотворчій діяльності.

Проблема інтересу до образотворчої діяльності та шляхи його

розвитку.

Роль інтересу в навчанні дітей дошкільного віку. Психолого-педагогічна характеристика інтересу. Структура інтересу. Особливості інтересу до зображувальної діяльності. Показники активного, різностороннього і відносно стійкого інтересу до образотворчої діяльності. Шляхи формування інтересу до образотворчої діяльності у дітей старшого дошкільного віку.

Образотворча діяльність як фактор і середовище розвитку особистості.

Створення освітнього середовища у ЗДО засобами образотворчого мистецтва: оформлення приміщення та обладнання педагогічного процесу. Використання «законів краси та гармонії» у творенні цілісного архітектурного ансамблю дитячого садка. Відбір творів образотворчого мистецтва для оформлення інтер'єру. Кольорове та світлове рішення інтер'єру. Створення «картини галерей», експозицій дитячої творчості, кімнат-студій зображувальної діяльності, «музеїв», «світлиць» тощо. Обладнання для занять образотворчою діяльністю. Різноманітність зображувальних матеріалів – важлива передумова розвитку творчості дітей. Ознайомлення з виразними можливостями матеріалів – головна мета педагога. Опанування різними зображувальними техніками – умова зростання зацікавленості дітей зображувальною діяльністю.

Методика та педагогічні технології розвитку особистості дитини в різних видах образотворчої діяльності.

Альтернативні програми навчання дітей образотворчій діяльності.

Значення програм для забезпечення систематичного і різнобічного художньо-естетичного розвитку дітей. Врахування при укладанні програм провідних принципів і положень розбудови системи національної освіти: демократизації суспільних відносин, гуманізація цілей і принципів педагогічної роботи з дітьми, диференційованого підходу до процесу навчання, виховання і розвитку особистості, посилення естетичного та національного компонентів у змісті і засобах художньо-естетичного виховання. Історичний огляд програм з образотворчого мистецтва. Програми «Малютко», «Дитина», «Українське довкілля», «Я у Світі», авторські програми, їх зміст, структура, співвідношення навчання і творчості в розвитку образотворчих здібностей. Феномен «краси мистецтва» та власна діяльність в зображувальних матеріалах, як основа змісту програми з образотворчого мистецтва для дітей раннього віку.

Види образотворчої діяльності та їх взаємозв'язок.

Малювання, ліплення, аплікація, художнє конструювання – види занять зображувальної діяльності, де образ створюється властивими кожному з них засобами виразності. Особливості їх змісту і технік зображення. Взаємозв'язок різних видів образотворчої діяльності на основі спільного змісту робіт (Т.Казакова, Т.Комарова). Нові підходи до класифікації видів образотворчої діяльності: малювання, ліплення, декоративно-прикладна діяльність, архітектурна діяльність дошкільників (О.Дронова, Г. Сухорукова, Л.Янцур). Спеціальні заняття по ознайомленню дітей з образотворчим мистецтвом, їх характеристика, спрямування.

Методи і прийоми розвитку дитини в образотворчій діяльності.

Методи і прийоми навчання як провідні категорії дидактики, їх співвідношення і взаємозв'язок у вирішенні мети і завдань заняття. Різноманітність підходів до класифікації методів і прийомів: за джерелом і способами отримання знань, за активністю здобуття знань та ін. Зміст різноманітних груп методів і прийомів у процесі навчання дітей образотворчої діяльності та вимоги до них (наочних, словесних, ігрових, практичних тощо). Спрямування методів на активізацію суб'єктних взаємин в процесі навчання образотворчої діяльності. Поєднання різних методів і прийомів в реальному педагогічному процесі, їх вибір залежно від мети, завдань навчання, віку та досвіду дітей. Недопустимість формалізму на заняттях із зображувальної діяльності.

Форми організації образотворчої діяльності.

Заняття, художнє експериментування, самостійна образотворча діяльність, гуртки, студії, школи, екскурсії як основні форми організації образотворчої діяльності в ЗДО. Типи і види занять, гігієнічні та естетичні вимоги до їх проведення. Структура і тривалість занять. Художнє експериментування як спосіб пізнання виражальних властивостей зображувальних матеріалів, спосіб організації художньо-пошукової діяльності дітей та художнього самопізнання. Самостійна образотворча діяльність (СОД) як засіб самовираження і самореалізації дітей в різних видах образотворчої діяльності. Формування мотивів самостійної образотворчої діяльності. Взаємозв'язок СОД з грою та іншими видами художньо-творчої діяльності (словесного, театральнo-драматизаційного, музично-ритмічного), святами та розвагами в ЗДО.

Джерела СОД та місце в режимі дня ЗДО. Обладнання мистецького центру для занять СОД. Характер СОД (відтворюючий і творчий). Прийоми непрямого педагогічного керівництва СОД, способи підвищення її якості і продуктивності. Індивідуальна робота, керівництво нею, планування. Організація в ДНЗ студій образотворчого мистецтва, гуртків, шкіл для поглибленої роботи з дітьми за їх виробом і уподобаннями для розвитку художньо-естетичних інтересів і творчих здібностей.

Розвиток у дітей здібностей до сприймання творів образотворчого мистецтва.

Своєрідність сприймання світу художниками як здатність уважно підмічати все звичайне, виразне і типове і відображати його у своїх творах. Сприймання краси навколишнього світу у різних проявах її існування як засіб розвитку образотворчої діяльності дітей на основі здобутого ними пізнавального і естетичного досвіду. Естетичне сприймання дійсності: формування вміння бачити, емоційно відгукуватись, усвідомлювати красу та естетичні якості різноманітних об'єктів і явищ дійсності: природи, людини, взаємин людей, побуту, матеріального та соціального оточення тощо. Форми і методи організації естетичного сприймання дійсності. Розвиток навичок естетичного сприймання, розуміння та елементарної оцінки художніх образів в творах образотворчого мистецтва. Формування уявлень про особливості образної мови різних видів образотворчого та декоративного-прикладного мистецтва, розуміння ролі виражальних засобів у створенні художнього образу, передачі певного стану, характеру, настрою героїв, творів мистецтва в

цілому.

Форми роботи по ознайомленню дітей з творами образотворчого мистецтва (живопису, скульптури, графіки, архітектури і декоративно-прикладного мистецтва): екскурсії до музеїв на художні виставки, спеціальні і комплексні заняття, виставки тематичні і однієї картини, зустріч з художниками тощо. Методи ознайомлення дітей із творами образотворчого мистецтва: попередні спостереження, що відповідають змісту творів, бесіди за змістом і засобами художньої виразності творів, використання поетичних та музичних творів як тематичних паралелей при сприйманні для поглиблення розуміння творів, художні розповіді педагога і дітей про твори мистецтва, ретроспектива, наочне моделювання тощо. Методи активізації особистого ставлення та вираження емоційного переживання творів образотворчого мистецтва: елементарний художній аналіз, емоційна естетична оцінка, художні описи і розповіді, виконання образотворчих робіт на основі творів художників.

Особливості методики зображувальної діяльності в групах раннього віку.

Особливості зображувальної діяльності дітей третього року життя. Перехід від до зображувального до зображувального періоду. Вирішення основного завдання – залучення дітей до діяльності і зацікавлення їх зображувальною діяльністю. Особливості методики навчання дітей раннього віку зображувальній діяльності. Методи навчання: метод «пасивних рухів» (Є.Фльоріна), «метод співтворчості», «метод домальовування» (Т.Казакова). Використання ігрових ситуацій, ігрових прийомів у навчанні дітей раннього віку зображувальній діяльності.

Методика організації зображувальної діяльності на етапі дошкільного дитинства.

Особливості зображувальної діяльності дітей четвертого-п'ятого років життя. Вирішення основного завдання – озброєння технічними вміннями і навичками в різних зображувальній діяльності. Особливості методики проведення занять з дітьми молодшого і середнього дошкільного віку. Зацікавленість дітей процесом роботи. Позитивна оцінка дитячих робіт. Особливості зображувальної діяльності дітей шостого року життя. Вирішення основного завдання – створення художнього образу.

Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з різними матеріалами, техніками, можливостями використання різних виразних засобів для створення художнього образу. Формування у дітей критичного відношення до своєї роботи і робіт товаришів. Розвиток у дітей інтересу до результату роботи. Форми аналізу дитячих робіт. Проблема виховання і навчання дітей у різновікових групах дитячих садків на сучасному етапі. Особливості зображувальної діяльності у різновіковій групі. Форми організації навчання дітей зображувальній діяльності у різновіковій групі. Використання фактору взаємонавчання старших і менших дітей – основа формування інтересу до зображувальної діяльності дошкільників у групах із змішаним віковим складом. Особливості обдарувань дошкільників у сфері образотворчої діяльності. Форми роботи з обдарованими дітьми з образотворчої діяльності в дошкільному закладі звичайного типу. Спеціалізований дитячий садок для

художньо обдарованих дітей.

Методика та педагогічні технології розвитку особистості дитини в різних видах образотворчої діяльності.

Малювання як засіб особистісного розвитку дитини.

Культурно-історична та психолого-педагогічна характеристика малювання. Малюк як форма спілкування, самовираження, самовизначення. Дослідження змісту малюнків дітей дошкільного віку. Етапи розвитку малюнку. Різні підходи до класифікації видів малювання у дошкільників. Мистецтво живопису та графіки у педагогічних технологіях розвитку малювання. Методика ознайомлення дітей з живописом. Навчальне та довір'яльне малювання, їх психолого-педагогічна цінність. Мета і зміст навчального малювання. Види занять. Пейзажний жанр живопису у педагогічних технологіях розвитку пейзажного малювання. Етапи розвитку образу людини у малюнку. Портретний жанр живопису як основа особистісно-розвиваючої технології. Методика розвитку сюжетного малювання на основі соціально-побутового жанру живопису. Мистецтво книжкової ілюстрації у педагогічній технології ілюстративного малювання. Різноманітність технік малювання як основа створення художнього образу.

Розвиток особистості дитини в процесі занять з ліплення.

Психолого-педагогічна та культурно-історична характеристика ліплення. Мистецтво скульптури у педагогічній технології розвитку ліплення. Методи ознайомлення дітей з мистецтвом скульптури. Зміст дитячого ліплення. Етапи розвитку ліплення. Специфіка ліплення як виду образотворчої діяльності дошкільників. Показники готовності дитини до діяльності. Виразні засоби ліплення. Обладнання та матеріали для ліплення. Технічні прийоми ліплення. Методи педагогічного супроводження занять з ліплення. Особливості техніки ліплення. Пластичний спосіб як основа виразного образу в ліпленні. Конструктивний та комбінований способи та їх значення у розвитку особистості дитини. Методика ознайомлення з виразними можливостями матеріалів для ліплення (глина, пластилін, віск, тісто). Методика навчання різними видами ліплення скульптури людини, тварин. Види занять з ліплення: за зразком вихователя, з природи, з пам'яті, за задумом. Формування у дітей критичного відношення до своєї роботи та робіт товаришів. Розвиток у дітей інтересу до результату роботи. Форми аналізу дитячих робіт.

Методи та прийоми педагогічного супроводження занять аплікацією в ЗДО.

Специфіка аплікації як виду образотворчої діяльності дошкільників. Роль інтересу в навчанні дітей аплікації. Способи формування у дітей інтересу до аплікації. Елементи виразності аплікації. Обладнання та матеріали для аплікації. Технічні прийоми аплікації. Методика аплікації у різних за віком групах. Створення предметних, сюжетних та сюжетно-тематичних аплікацій. Методика ознайомлення з виразними можливостями матеріалів для аплікації (папір, тканина, природний тощо). Методика навчання різними видами аплікації: предметна, сюжетна, декоративна. Види занять з аплікації : за зразком вихователя, з природи, з пам'яті, за задумом. Формування у дітей критичного відношення до своєї роботи та робіт товаришів. Розвиток у дітей

інтересу до результату роботи.

Особистісно-розвивальна спрямованість конструктивно-моделюючої діяльності.

Своєрідність конструювання, його зв'язок з грою. Види конструювання: технічне, художнє. Принципи художнього конструювання. Дитяче експериментування з різними предметами та матеріалами. Етапи конструювання. Розвиток дитини в процесі конструювання з різних матеріалів. Розвиток творчих здібностей дитини в процесі конструювання з природного та викидного матеріалу. Необхідні матеріали та інструменти. Прийоми виготовлення виробів з різноманітних матеріалів. Оформлення готових робіт. Техніка безпеки. Засоби виразності художнього конструювання. Послідовність оволодіння дітьми різними видами конструювання.

Методика конструювання в різних за віком групах. Конструктивні і декоративні властивості різних природних матеріалів. Способи заготівлі природних матеріалів, технологія їх обробки. Підготовка матеріалу до роботи. Інструменти та приладдя для виготовлення іграшок: шило, ножиці, ніж, голка, олівці, фарба, клей, щипці. Техніка безпеки. Допоміжні матеріали: папір, дріт, нитки, пластилін. Непридатний матеріал (раніше вживані матеріали та предмети – катушки, сірникові коробки, інше упакування), його конструктивні можливості. Особливості роботи з різними матеріалами. Поєднання готових форм без зміни. Часткова зміна готових форм. Пошуки нових технологічних і конструктивних вирішень – фігурки тварин, іграшкові меблі, транспорт. Способи декорування виробів, відповідність декору конструкції, художня образність, емоційна виразність.

Методика ознайомлення з виразними можливостями матеріалів для конструювання (будівельний, папір, природний, викидний тощо). Методика навчання різними видами конструювання. Види занять з конструювання : за зразком вихователя, з природи, з пам'яті, за задумом. Формування у дітей критичного відношення до своєї роботи та робіт товаришів. Розвиток у дітей інтересу до результату роботи. Форми аналізу дитячих робіт.

Вихователь як співучасник образотворчої діяльності

Альтернативні підходи до планування образотворчої діяльності в ЗДО.

Значення планування з образотворчої діяльності для формування базису особистісної культури дошкільників. Провідні принципи планування роботи з образотворчої діяльності: неухильне виконання всіх розділів програми; врахування сезонності та вражень від оточуючого життя; врахування принципів дидактики (доступності, поступовості, повторності) для формування образотворчих умінь і навичок; взаємозв'язок різних видів образотворчої діяльності; зв'язок з іншими розділами програми. Різні підходи до планування. Види планів, які використовуються в сучасних ЗДО (річний, перспективний). Перспективне і календарне планування. Аналіз і облік роботи з образотворчого мистецтва – основа неформального зацікавленого підходу до організації навчання.

Перспективність і наступність в організації образотворчої

діяльності в ЗДО та школі.

Необхідність наступності в роботі дитячого садка і школи з образотворчої діяльності. Характеристика завдань навчання з образотворчої діяльності у дитячому садку і першому класі школи. Перспективність і наступність - принципи неперервності освіти. Сутність перспективності і наступності в освітній роботі з розділу «Образотворче мистецтво». Напрями, форми і методи реалізації перспективності і наступності. Наступність в змісті навчання образотворчої діяльності в дитячому садку і початковій школі. Порівняльний аналіз змісту програми з розділу «Образотворче мистецтво» в старшій групі і першому класі. Своєрідність організації і методики проведення занять з образотворчої діяльності в старшій групі та уроків образотворчого мистецтва в першому класі. Формування самостійності, творчості і навичок навчальної діяльності. Перспективність і наступність - принципи неперервності освіти. Сутність перспективності і наступності в освітній роботі з розділу «Образотворче мистецтво». Напрями, форми і методи реалізації перспективності і наступності.

Спільна робота ЗДО та сім'ї та робота з обдарованими дітьми з питань організації образотворчої діяльності дошкільників.

Мета, завдання і методи розвитку дитини засобами образотворчої діяльності в сім'ї. Форми і методи педагогічного і взаємодії ЗДО з родинами з питань художньо-естетичного розвитку дітей. Значення спільних вимог сім'ї і дитячого садка для формування творчих здібностей дітей, формування у них естетичних почуттів, зображувальних вмінь і навичок. Форми роботи дитячого садка з сім'єю з образотворчої діяльності: батьківські збори, консультації для батьків, батьківські куточки, день відкритих дверей, виставки дитячих робіт, виставка творів образотворчого мистецтва і т. ін. Робота з сім'єю по підготовці дітей до школи з образотворчого мистецтва. Особливості обдарування дошкільників у сфері образотворчої діяльності. Форми роботи з обдарованими дітьми з образотворчої діяльності в дошкільному закладі звичайного типу. Спеціалізовані дитячі садки: для художньо обдарованих дітей, національний дитячий садок, дошкільний заклад інтелектуально-естетичного розвитку дітей, поглибленого вивчення мистецтва.

Інноваційно-пошукова робота педагога в організації образотворчої діяльності дітей.

Поняття про інноваційну пошукову діяльність. Інноваційно-пошукові напрями в галузі образотворчої діяльності. Нетрадиційні техніки образотворчої діяльності. Поняття про інноваційну діяльність. Інноваційні тенденції в організації образотворчої діяльності дошкільників. Передовий педагогічний досвід на сторінках «Дошкільного виховання», «Палітри педагога», «Джміль», «Мистецтво і освіта». Методична робота з образотворчого мистецтва: державна, регіональна, місцева. Мета, зміст і форми методичної роботи. Форми методичної роботи в ЗДО. Інспектування дитячого садка з розділу «Образотворче мистецтво». Завдання тематичної перевірки. Форми і методи перевірки. Збір, аналіз, узагальнення і оформлення акту тематичної перевірки. Поєднання контролю з дієвою допомогою педагогічним колективам.

ПЕРЕЛІК ПРОГРАМНИХ ПИТАНЬ З ДИСЦИПЛІН

2.1 Теоретичні питання з педагогіки дошкільної

1. Охарактеризувати предмет та завдання дошкільної педагогіки.
2. Розглянути систему педагогічних дисциплін і визначте їх взаємозв'язок з іншими науками.
3. Обґрунтувати історичну необхідність виникнення дошкільної педагогіки як науки.
4. Проаналізувати структуру, етапи та показники ефективності педагогічного дослідження.
5. Охарактеризувати провідні чинники розвитку особистості.
6. Розкрити значення дошкільного дитинства в становленні особистості.
7. Охарактеризувати основні педагогічні правила виховання дітей раннього віку.
8. Охарактеризувати завдання виховання дітей першого та другого років життя.
9. Охарактеризувати завдання виховання дітей третього року життя.
10. Розкрити методи педагогічного керівництва самостійною діяльністю дітей 2-го та 3-го року життя.
11. Охарактеризувати чинники, що визначають на успішність адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО.
12. Обґрунтувати значення розумового виховання у формуванні особистості, його мету та завдання.
13. Розкрити особливості сенсорного виховання дошкільників у різних видах діяльності.
14. Охарактеризувати роль вихователя у вирішенні завдань сенсорного розвитку дітей у різних вікових групах.
15. Охарактеризувати зміст і завдання морального виховання дітей дошкільного віку.
16. Розкрити роль дорослого у вихованні слухняності і дисциплінованості у дітей дошкільного віку.
17. Охарактеризувати методи формування культури спілкування дітей з дорослими та однолітками.
18. Визначити та охарактеризувати етапи становлення дитячого колективу.
19. Обґрунтувати доцільність індивідуального підходу у вихованні особистісних якостей дошкільників.
20. Обґрунтувати своєрідність трудової діяльності дошкільників. Розкрийте зв'язок праці з грою.
21. Проаналізувати взаємозв'язок засобів трудового виховання дітей у ЗДО.
22. Охарактеризувати види праці дітей та форми її організації.
23. Розкрити значення спільної діяльності дітей як засобу формування колективних взаємин.
24. Охарактеризувати шляхи та методи ознайомлення дітей з працею дорослих.

25. Проаналізувати зарубіжні та вітчизняні теорії гри та сучасні психолого-педагогічні дослідження.
26. Дати порівняльну характеристику різних класифікацій дитячих ігор.
27. Визначити особливості організації предметно-ігрового середовища в різних вікових групах закладу дошкільної освіти.
28. Розкрити особливості формування творчої гри в дошкільному віці.
29. Розкрити суть педагогічного керівництва дидактичними іграми у ЗДО.
30. Проаналізувати наукові дослідження проблем дошкільної дидактики.
31. Охарактеризувати методи і прийоми навчання дітей дошкільного віку.
32. Розкрити форми організації навчання у закладі дошкільної освіти.
33. Розкрити шляхи взаємодії суспільного і родинного виховання дошкільників.
34. Охарактеризувати форми і методи співробітництва ЗДО і сім'ї.
35. Охарактеризувати зміст та основні компоненти готовності дітей до шкільного навчання.
36. Розкрити шляхи наступності у роботі ЗДО і початкової школи.
37. Проаналізувати творчу спадщину Я.А. Коменського як основоположника наукової педагогічної системи.
38. Розкрити суть теорії «природного виховання» Ж.-Ж. Руссо.
39. Охарактеризувати педагогічну теорію Дж. Локка.
40. Розкрити суть теорії «елементарної освіти» Й.Г. Песталоцці.
41. Проаналізувати творчу спадщину К.Д. Ушинського як основоположника наукової природної педагогіки.
42. Розкрити суть педагогічної теорії М. Монтесорі.
43. Охарактеризувати особливості впровадження системи Ф. Фребеля в практику дошкільної освіти в Україні і в Росії в другій половині 19 століття.
44. Розкрити суть гуманістичних ідей С.Ф. Русової в галузі дошкільної освіти.
45. Розкрити суть виховання індивідуальності в колективі у педагогічній системі А.С. Макаренка.

2.2 Теоретичні питання з фахових методик дошкільної освіти

ДОШКІЛЬНА ЛІНГВОДИДАКТИКА З МЕТОДИКОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Теоретичні питання

1. Назвати види переказу літературних творів. Дати їх коротку характеристику. Пояснити, які літературні твори доречно добирати для навчання переказу.
2. Охарактеризувати бесіду як метод навчання діалогічного мовлення. Назвати прийоми активізації мовленнєвої діяльності дітей у процесі бесід.
3. Визначити основні форми зв'язного мовлення. Розкрити особливості розвитку зв'язного мовлення в дошкільному віці. Охарактеризувати види занять з навчання зв'язного мовлення.
4. Навести класифікацію творчих розповідей. Визначити прийоми

творчого розповідання.

5. Обґрунтувати місце та роль навчання зв'язного мовлення в загальній системі мовленнєвої роботи. Визначити методи та прийоми навчання дітей розповіданню.

6. Визначити умови формування граматично правильного мовлення. Розкрити послідовність роботи з формування морфологічної будови мовлення.

7. Обґрунтувати місце та роль формування словника в загальній системі роботи з розвитку мовлення. Довести роль дидактичних ігор та вправ у розв'язанні завдань словникової роботи. Навести класифікацію ігор та вправ з розвитку словника дошкільників.

8. Дати класифікацію методів навчання мовлення. Пояснити, як проявляється взаємозв'язок різних засобів розвитку мовлення в цілісному педагогічному процесі.

9. Охарактеризувати засоби розвитку мовлення дошкільників. Визначити умови розвитку мовлення дошкільників.

10. Визначити особливість комплексних занять з розвитку мовлення дошкільників. Пояснити, в чому специфіка інтегрованих занять з пріоритетом мовленнєвих завдань.

11. Довести роль мови та мовлення у становленні та розвитку дитини як особистості. Визначити чинники сприяння розвитку мовлення дитини.

12. Визначити місце і роль мовленнєвої та навчально-мовленнєвої діяльності в освітньо-виховному процесі у закладі дошкільної освіти.

13. Розкрити зміст та завдання роботи з розвитку мовлення в сучасному закладі дошкільної освіти. Базовий компонент дошкільної освіти про виховання мовної особистості.

14. Розкрити становлення мовленнєвої діяльності дітей раннього віку. Довести необхідність цілеспрямованого керівництва розвитком мовленням дітей з боку дорослих.

15. Розкрити методика індивідуальної перевірки стану звуковимови дітей дошкільного віку.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Теоретичні питання

1. Розкрити технологію забезпечення соціального та емоційного здоров'я дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти та в умовах сім'ї.

2. Розкрити відмінні риси валеологічної свідомості на різних вікових етапах особистісного розвитку дошкільника.

3. Охарактеризувати оздоровчі технології формування фізичного здоров'я дітей дошкільного віку (руховий ігротренінг, фітбол-гімнастика, рухова казкотерапія тощо).

4. Довести доцільність використання методів та засобів психофізичної саморегуляції (аутогенне тренування, тренінги, етюди, психогімнастичні вправи, книготерапія, сміхотерапія) у роботі з дошкільниками.

5. Обґрунтувати необхідність створення умов в закладі дошкільної

освіти з метою ефективного здійснення фізичного та валеологічного виховання.

6. Назвати основні вимоги до планування роботи з фізичного та валеологічного виховання в умовах закладу дошкільної освіти.

7. Описати шляхи реалізації здоров'язберігаючого середовища в закладі дошкільної освіти (методики, напрямки моделі збереження та зміцнення здоров'я, методи та засоби оздоровлення).

8. Розкрити особливості виховання творчої спрямованості рухової діяльності старших дошкільників при навчанні фізичним вправам.

9. Обґрунтувати роль вихователя в організації та проведенні занять з фізичної культури різних типів з дітьми старшої групи з урахуванням етапу формування рухової навички, пори року, місця проведення.

10. Розкрити основні форми роботи з фізичного виховання дітей дошкільного віку у закладі дошкільної освіти.

11. Визначити значення інноваційних технологій у системі фізичного виховання та оздоровлення дітей дошкільного віку.

12. Розкрити ускладнення та варіативність рухливих ігор у різних вікових групах закладу дошкільної освіти.

13. Визначити шляхи регулювання фізичних, емоційних та психічних навантажень на заняттях з фізичної культури.

14. Розкрити комплексний підхід до валеологічного виховання та формування оздоровчих мотивацій у дошкільників.

15. Визначити основні передумови здійснення валеологічної освіти дошкільників з питань фізичного здоров'я.

ОСНОВИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА З МЕТОДИКОЮ КЕРІВНИЦТВА ЗОБРАЖУВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДІТЕЙ

Теоретичні питання

1. Дати характеристику образотворчому мистецтву як особливій формі пізнання й образного відтворення дійсності.

2. Обґрунтувати з позицій психології можливості залучення дитини до образотворчої діяльності, починаючи з третього року її життя.

3. Розкрити особливості дизайну, проаналізувати педагогічні вимоги до обладнання і оформлення присадибної ділянки закладу дошкільної освіти.

4. Схарактеризувати методику керівництва образотворчою діяльністю дітей як науку.

5. Дати характеристику психологічної готовності дітей до образотворчої діяльності. Схарактеризувати природу дитячої образотворчої діяльності.

6. Розкрити особливості заняття як раціональної форми організації навчального процесу з образотворчої діяльності.

7. Дати характеристику образотворчому мистецтву як особливій формі пізнання й образного відтворення дійсності. Схарактеризувати метод обстеження та методику організації обстеження предмету майбутнього відтворення.

8. Схарактеризувати критерії якості оцінювання виконання дитиною завдання з образотворчої діяльності.

9. Розкрити форми організації роботи з образотворчої діяльності в умовах повсякденного життя.

10. Схарактеризувати сучасні дослідження образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.

11. Схарактеризувати форми та методи взаємодії ЗДО з родиною з питань художньо-естетичного розвитку дітей.

12. Схарактеризувати наступність в організації образотворчої діяльності в ЗДО та школи.

13. Схарактеризувати технічні прийоми ліплення у дошкільному віці. Проаналізувати послідовність оволодіння ліпленням дітьми дошкільного віку.

14. Схарактеризувати декоративну діяльність дошкільників. Розкрити особливості використання різних видів декоративних технік в аплікації.

15. Розкрити творчість як діяльність, спрямовану на створення нових матеріальних і духовних цінностей. Проаналізувати особливості активізації творчого процесу дітей старшого дошкільного віку.

План-схема побудови відповіді на перше та друге теоретичне питання білету комплексного кваліфікаційного екзамену

1. Розкриття змісту питання, що впливає із запитання.
2. Аналіз його стану в педагогічній теорії та практиці.
3. Проблеми, протиріччя та шляхи їх розв'язання.
4. Загальні висновки.

Приклади практичних завдань з педагогіки дошкільної та фахових методик дошкільної освіти

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

1. На зборах в ЗДО батьки поставили запитання вихователю: чому один підхід до різних дітей не дає однакових результатів? Чому одна дитина піддатлива до м'якого відношення, а інша і на крик не зможе призупинити свої пориви? Чим пояснити, що навіть у дітей, які виховуються в одних умовах, свої, характерні тільки для неї способи поведінки? Навіть близнюки, які, здається, однакові відрізняються один від одного своєю поведінкою.

Запитання:

- *Чим пояснити, що один підхід до різних дітей не дає однакових результатів?*
- *Що сприяє формуванню різних характерів?*
- *Що необхідно знати при виборі методів виховання?*

2. Мати запитує у вихователя:

- Чому дитина стала неслухняною? Була маленькою – горя не знали з нею. А тепер (скоро в школу!) стала зовсім іншою: наші вказівки критикує, грубить, на все своя думка... А ми завжди дуже суворі з дочкою. Ніколи не відпускаємо від свого слова: якщо сказали – значить вона повинна виконати. Ніяких поступок.

Запитання:

- *Проаналізуйте характер вказівок дорослих, на чому вони базуються.*

- Чому, на вашу думку, в описаному випадку дитина стала неслухняною?
3. Заклад готується до проведення загальних батьківських зборів за темою «Соціалізація дитини в родині».
- Мотивуйте актуальність вибору даної теми для батьківських зборів.
  - Визначте орієнтовний план проведення батьківських зборів на тему «Соціалізація дитини в родині».
  - Запропонуйте зміст підготовчої роботи до батьківських зборів з даної теми.

ДОШКІЛЬНА ЛІНГВОДИДАКТИКА З МЕТОДИКОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Розробити тематику індивідуальних консультацій для батьків з проблем організації художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників.
2. Сформулювати вимоги до відбору літературних творів для дітей, як би ви пояснили їх батькам.
3. Розробити три словесні гри, які мають спрямованість на комунікативне мовлення, міжособистісне спілкування.
4. Розробити три мовленнєві ігрові ситуації на розвиток діалогічного мовлення за темами: «Перукарня», «У транспорті», «Розмова по телефону».
5. Розробити три мовленнєві ігрові ситуації на розвиток монологічного мовлення за темами: «Відгадай за описом», «Опиши героя улюбленої казки», «У світі фантазії».

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

1. Спланувати рухливі ігри на один день для дітей старшого дошкільного віку. Обґрунтувати необхідність опосередкованої участі вихователя в рухливих іграх з дітьми старшого дошкільного віку з урахуванням послідовності проведення гри, етапу формування рухової навички та створення умов для активності і самостійності дітей у грі, класифікації рухливих ігор.
2. Скласти план ранкової гімнастики для дітей старшої групи. Визначити роль вихователя в організації та проведенні ранкової гімнастики з дітьми старшої групи з урахуванням місця проведення, пори року, використання обладнання, наступного виду діяльності в режимі дня.
3. Підібрати основні рухи та рухливу гру для основної частини заняття з фізичної культури сюжетного типу у старшій групі. Визначити раціональні способи організації дітей для їх виконання.

ОСНОВИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА З МЕТОДИКОЮ КЕРІВНИЦТВА ЗОБРАЖУВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

1. Розробити програмовий зміст і план заняття з малювання за темою «Сонечко» для дітей другої молодшої групи.

Конспект заняття скласти за такою схемою:

- Тема.
- Програмовий зміст (навчальні, розвивальні, виховні завдання).
- Матеріали та інструменти.
- Підготовка вихователя.
- Підготовка дітей.

2. Розробити програмовий зміст і план заняття з аплікації за темою «Фрукти» для дітей молодшої групи.

Конспект заняття скласти за такою схемою:

- Тема.
- Програмовий зміст (навчальні, розвивальні, виховні завдання).
- Матеріали та інструменти.
- Підготовка вихователя.
- Підготовка дітей.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ СТУДЕНТІВ НА КВАЛІФІКАЦІЙНОМУ ЕКЗАМЕНІ

Комплексний екзамен з педагогіки дошкільної з фаховими методиками передбачає перевірку й оцінку сформованості у студентів компетенцій, які передбачають наявність фундаментальних знань методологічних засад, а також здатності реалізувати здобуті знання та вміння у майбутній професійній діяльності. На державному екзамені студенти-випускники повинні продемонструвати достатній рівень володіння програмним матеріалом, категоріальним апаратом.

Результати комплексного кваліфікаційного екзамену оцінюються за 100-бальною шкалою, яка розраховується як сума оцінок за відповіді на питання:

- відповідь на перше теоретичне питання з педагогіки дошкільної оцінюється в 35 балів;
- відповідь на друге теоретичне питання з фахових методик дошкільної освіти оцінюється в 35 балів;
- виконання практичного завдання з фахових методик дошкільної освіти оцінюється в 30 балів.

Критерії оцінювання відповіді на теоретичні питання.

Відповідь на питання, яка оцінюється **максимальною кількістю балів 35 балів**), повинна відповідати таким вимогам:

1. Розгорнутий, вичерпний виклад змісту зазначеної у питанні проблеми;
2. Повний перелік категорій та понять, необхідних для розкриття змісту питання;
3. Виявлення творчих здібностей щодо розуміння, викладення й використання навчально-програмного матеріалу;
4. Здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки й узагальнення;
5. Уміння користуватися методами наукового аналізу явищ та процесів і характеризувати їх риси та форми виявлення;
6. Демонстрація здатності висловлювати та аргументувати своє ставлення до альтернативних поглядів на дане питання;
7. Засвоєння основної та додаткової літератури з дисципліни.

Відповідь на питання оцінюється **25 балами**, якщо:

- не достатньо розкрита проблема, що потрібно для вичерпної відповіді на питання;
- зміст питання розкритий в цілому правильно, з дотриманням зазначених вимог, але зроблені незначні помилки при:
  - а) використанні категоріального апарату;
  - б) посиланні на першоджерела;
  - в) визначенні авторства і змісту в цілому правильно зазначених теоретичних концепцій, що спотворює логіку висновків під час відповіді на конкретне питання.

Відповідь на питання оцінюється **15 балами**, якщо:

- не розкрито три пункти із зазначених у вимогах, які потрібні для вичерпної відповіді на питання;

- питання розкрито в цілому правильно, з дотриманням зазначених вимог, але допущені значні помилки при:
  - а) використанні категоріального апарату;
  - б) посиланні на конкретні першоджерела;
  - в) визначенні авторства і змісту в цілому правильно зазначених теоретичних концепцій, що спотворює логіку висновків під час відповіді на конкретне питання.

Відповідь на питання оцінюється **5 балами**, якщо:

- не розкрито п'ять пунктів, зазначених у вимогах, які потрібні для вичерпної відповіді на питання;
- питання розкрито в цілому правильно, з дотриманням зазначених вимог, але зроблені значні помилки при:
  - а) використанні категоріального апарату;
  - б) посиланні на конкретні першоджерела;
  - в) визначенні авторства і змісту в цілому правильно зазначених теоретичних концепцій, що спотворює логіку висновків під час відповіді на конкретне питання.

Відповідь на питання оцінюється **0 балами**, якщо:

- не розкрито шість або більше пунктів із зазначених у вимогах, які потрібні для вичерпної відповіді на питання;
  - допущені три або більше типів недоліків, які характеризують критерій оцінки питання 5 балами;
  - висновки, зроблені під час відповіді, не відповідають правильним чи загально визнаним при відсутності аргументованих доказів протилежного;
  - характер відповіді дає підставу стверджувати, що студент, який складає екзамен, неправильно зрозумів зміст питання чи не знає правильної відповіді і тому не відповів на нього по суті, допустивши грубі помилки.

Критерії оцінювання практичного завдання.

Студент отримує **30 балів**, якщо студент грамотно і логічно буде відповідь на практичне завдання, робить повні висновки. При цьому враховує: сучасні наукові дослідження, вікові, індивідуальні особливості дітей кожної вікової групи; обираючи форми і методи організації педагогічного процесу, дотримується принципів індивідуалізації, гуманізації, демократизації. Творчо підходить до виконання практичної частини завдання, самостійно приймає рішення, відстоює власну точку зору.

Студент отримує **20 балів**, якщо студент логічно буде відповідь на практичне завдання, робить висновки. При цьому спирається на дані сучасних наукових досліджень, вікові, індивідуальні особливості дітей; обираючи форми і методи організації педагогічного процесу дотримується принципів індивідуалізації, гуманізації. Студент при виконанні практичного завдання ситуативно застосовує елементи творчості, самостійно приймає рішення, аргументує власну точку зору, проте відповіді бракує власних суджень.

Студент отримує **10 балів**, якщо відповідь неповна, частково логічна, висновки несуттєві. У відповіді студент спирається на традиційні методики, без урахування сучасних наукових здобутків, припускається деяких помилок.

При виконанні практичного завдання спостерігається схематичність, репродуктивність застосування форм та методів організації педагогічного процесу.

Студент отримує **5 балів**, якщо відповідь поверхова, непослідовна, висновки відсутні. У відповіді студент робить суттєві помилки при застосуванні традиційних методик, не враховує вікові та індивідуальні особливості дітей. При виконанні практичного завдання спостерігаються численні помилки при застосуванні форм та методів організації педагогічного процесу, безініціативність.

ЗРАЗОК ЕТАЛОННОЇ ВІДПОВІДІ

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № _____

1. Охарактеризуйте предмет та завдання дошкільної педагогіки.
2. Розкрити методика індивідуальної перевірки стану звуковимови дітей дошкільного віку.
3. Розробити тематику індивідуальних консультацій для батьків з проблем організації художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників.

Відповідь на питання №1.

Педагогіка - наука про виховання. Розкриває сутність, цілі, завдання і закономірності виховання, його роль у житті суспільства та розвитку особистості.

Дошкільна педагогіка - це наука про закономірності виховання і навчання дітей від народження до школи.

Завдання дошкільної педагогіки:

- обґрунтування парадигм педагогічної теорії і практики, серед яких чільне місце посідає гуманістична, що спрямована на особистісний розвиток кожної дитини;
- виявлення закономірностей навчання і виховання дитини до шкільного віку;
- дослідження особливостей розвитку дитини в процесі навчання і виховання.

Основні поняття педагогіки:

- освіта;
- розвиток;
- виховання;
- навчання;
- педагогічний процес.

Освіта процес і результат оволодіння системою знань, умінь і навичок і формування на їх основі світогляду та якостей особистості.

Розвиток - процес становлення особистості під впливом зовнішніх і внутрішніх соціальних та природних факторів. Розрізняють психічний, фізичний та загальний розвиток.

Виховання — процес цілеспрямованого впливу з метою створення сприятливих умов для розвитку особистості.

Навчання - спеціально організований процес взаємодії педагога і

дитини, спрямований на засвоєння змісту освіти та досвіду навчально-пізнавальної діяльності.

Педагогічний процес - динамічна система, яка об'єднує процеси виховання, навчання, розвитку і саморозвитку особистості вихованця.

Самовиховання - усвідомлена, цілеспрямована діяльність людини, спрямована на саморозвиток, самоосвіту, удосконалення позитивних і подолання негативних особистісних якостей.

Самоосвіта - активна, цілеспрямована пізнавальна діяльність людини, пов'язана з пошуком і засвоєнням знань у галузі, що її цікавить.

Як самостійна галузь науково-педагогічних знань дошкільна педагогіка визрівала у лоні загальної педагогічної науки, *виокремившись із неї у першій половині XIX століття*. Проте педагогічна думка з найдавніших часів, крім загальнопедагогічних проблем, розглядала і специфічні, зокрема ті, що стосуються виховання і навчання дітей у дошкільному дитинстві.

Відповідь на питання №2. На початку року в закладах дошкільної освіти у кожній віковій групі вихователі обов'язково перевіряють стан звуковимови дітей. Результати записують у спеціальний зошит з метою правильного планування роботи з виховання звукової культури мовлення. Перед цим вихователь має ознайомитися із загальним станом здоров'я, розвитком мовленнєвого та слухового апарату дітей. Це допоможе виявити причини можливих вад звуковимови у дитини і накреслити шляхи їх усунення. Навесні проводять повторну перевірку мовлення дітей для підведення підсумків роботи за рік.

Детальне обстеження мовлення дітей триває протягом місяця. Прийоми й методи обстеження слід добирати обережно, а звуковимову перевіряти так, щоб діти не помічали цього, оскільки можуть соромитися, не виявляти бажання розмовляти. Рекомендується використовувати здебільшого ігрові прийоми: велика красива лялька або ведмедик (лисичка, заєць тощо) може запитувати у дитини: «Що це?», «Яке воно?», «Як називається?». Можна використати знайомі предмети, іграшки, картинки, одяг самої дитини, у словах-назвах яких є важкі для вимови звуки, що стоять на початку, в середині та в кінці слова (*шило, Саша, душ*), а також розмову з дитиною на близькі, знайомі теми: «Хто в тебе є вдома?», «З ким ти прийшла в дошкільний заклад?», «Які іграшки ти любиш?» З маленькими дітьми можна погратися, знайти контакт, тему для розмови, прихилити їх до себе. Старшим дітям слід запропонувати прочитати напам'ять знайомий віршик, розповісти казку. Використовуючи дидактичні вправи на зразок «Відгадай, що це?», «Що в мішечку?», «Скажи, який?», вихователь спонукає дитину до відповіді, розмови і таким чином перевіряє мовленнєві вміння. Результати перевірки заносять у таблиці.

Якщо дитина правильно вимовляє певний звук в усіх трьох положеннях, то в зошиті ставиться позначка + (плюс); якщо дитина спотворює звук, ставиться позначка СП, не вимовляє зовсім - (мінус); якщо дитина один звук замінює іншим, записується звук-замінник: с - ш, з - с, ч - щ; нестійка вимова звуків позначається Н; у примітці вихователь записує особливості голосу, мовлення: тихе, голосне, швидке, крикливе, повільне тощо.

Для щоденного обліку особливостей мовлення дітей і результатів виховання звукової культури мовлення педагогі повинні мати спеціальний зошит, з правого боку якого записують особливості загальних мовленнєвих навичок, а з лівого - особливості вимови звуків. Внизу - особливості мовленнєвого апарату, поведінку дитини під час мовлення, наявність відхилення слуху, особливості мовлення членів сім'ї, мовленнєву характеристику дитини та ін. У графі «Мовленнєві вади» потрібно зазначити заїкування, недорікуватість чи відсутність мовлення.

Перевірку звуковимови окремих дітей, які мали значні вади, провадять у січні. Обов'язкову заключну перевірку стану звуковимови дітей усієї групи здійснюють у травні. Порівнюють дані перевірок, роблять певні висновки.

При переході дітей з однієї вікової групи до іншої бажано на кожному дитину писати мовленнєву характеристику.

Відповідь на питання №3.

Тематика індивідуальних консультацій для батьків дітей старшої групи:

1. Створення мовленнєвого середовища удома для дітей старшого дошкільного віку.
2. Використання художньої літератури для дошкільників вдома.
3. Роль членів сім'ї в активізації мовленнєвого спілкування дитини.
4. Роль батьків у підготовці дитини до навчання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Законодавчі документи у галузі дошкільної освіти

1. Конституція України. – К.: Школа, 2002. – 48 с.
2. Концепція національного виховання // Освіта. – 1996. – 7 серп. (№ 41). – С. 2–7.
3. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – К.: Райдуга, 1994. – 15 с.
4. Закон України «Про освіту» // Освіта. – 1995. – 15 серп. – 4 с.
5. Закон України «Про дошкільну освіту». – К.: Ред. ж-лу Дошкільне виховання, 2001. – 56 с.
6. Закон України «Про охорону дитинства» // Директор школи – 2002. – № 8. – С. 7–10.
7. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист / [зб. документів]. – К. : Наукова думка, 1998. – 45 с.
8. Концепція неперервної валеологічної освіти в Україні. – К.: Освіта, 1994. – 4 с.
9. Державна програма «Діти України» // Офіційний вісник України. – 2001. – № 4. – С. 65–82.

Нормативні документи дошкільної освіти

Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керів.: О.М. Байер, О.К.Безсонова, О.Г. Брежнєва, Н.В. Гавриш, Л.П. Загородня, О.Г. Косенчук, О.Л. Корнєєва, Г.М. Лисенко, Н.В. Левінець, М.А. Машовець, І.О. Мордоус, С.І. Нерянова, Т.О. Піроженко, О.А. Половіна, О.Д. Рейпольська, А.С. Шевчук – К.: Видавництво, 2021. – 26 с. – Наказ МОН України №33 від 12.01.2021 р.

Програми дошкільної освіти

1. Впевнений старт. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://doshkillya.ostriv.in.ua>. – Назва з екрану.
2. Дитина в дошкільні роки: програма розвитку, навчання та виховання дітей / МОН України, Управ. освіти Запорізької обл. держ. адміністрації, Запорізький обл. ін-т післядипл. пед. освіти, каф. дошк. освіти. – 2-е вид. – Запоріжжя: ЛПДС, 2004. – 268 с.
3. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту: О.В. Огнев'юк та ін. – 3-є вид., доопр. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 492 с.
4. Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О. В. Огнев'юк та ін. – 3-є вид., доопр. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 400 с.
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. / Аксьонова О.П., Аніщук А.М, Артемова Л.В. та ін. / наук. кер. О.Л. Кононко. – К. : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. – 452 с.)
6. Українське дошкілля. Програма розвитку дітей дошкільного віку / О. І. Білан та ін. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 264 с.

Дошкільна педагогіка

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України.- К.: Либідь, 2006.
2. Бех І. Педагогічне регулювання виховної ситуації / І. Бех // Дошкільне виховання. – 2010. - №4. – С. 2-4.
3. Беленька Г. Ким хочуть стати наші діти? / Г. Беленька // Дошкільне виховання.– 2008. - №5. – С. 5-6.
4. Богуш А. Головні аспекти підготовки дітей до школи / А. Богуш // Дошкільне виховання. – 2011. - № 10. – С. 2-5.
5. Виховання дошкільників в праці: навч. посібн. – 2-е вид.; за ред. З.Н. Борисової / З.Н. Борисова, Г.В. Беленька, М.А. Машовець, Н.М. Кот. – К. : Віпол, 2002. – 112 с.
6. Гавриш Н. Сучасне заняття в дошкільному закладі. – Луганськ: «Альма-матер», 2007.
7. Гогоберидзе А. Г. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: Учебник для вузов / А. Г. Гогоберидзе. – К.: Вид-во «Ліра-К», 2013. -464с.
8. История зарубежной дошкольной педагогики.: Хрестоматия/ Сост. С.В.Лыков, Л.М.Волобуева, С.Ф.Егоров, Н.Ю. Житняков.- М.: Академия, 2000.
9. Коваленко А. У країні хлопчиків і дівчаток. / А. Коваленко// Дошкільне виховання. – 2013. - №1. – С. 20-23.
10. Козлова С. А. Дошкольная педагогика: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений – 3-е изд., исправ. и доп. / С. А. Козлова, Т.А. Куликова.- М.: Издательский центр «Академия», 2001.-416с.
11. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: Монографія: У 2-х ч. – Частина перша. Концепції, проектування, технології створення / К. Л. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2009. – 320с.
12. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: Монографія: У 2-х ч. – Частина друга. Концепція, Програма розвитку та освітні програми ДНЗ / К. Л. Крутій.- Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2010. – 284с.
13. Левківський М.В. Історія педагогіки.- Київ. 2003, с.512.
14. Левківський М.В., Микитюк О.М. Історія педагогіки.- Харків, 2002.
15. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілья: У 3-х частинах. – Ч.2: Навч. посібник /Н. В. Лисенко, Н. Р. Кирста. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 360с.
16. Михайлова А.І. Організація роботи з дітьми різновікових груп: Метод. посіб. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2008. – 64 с.
17. Одаренные дети / Пер. с англ. Д. Линник, А. Мкервали / [Под общ. ред. Г. В. Бурменской, В. М. Слуцкого]. – М.: Прогресс, 1991. – 376 с.
18. Піроженко Т. Провідна роль творчих ігор у особистісному розвитку дошкільників / Т. Піроженко, К. Карасьова // Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2013. - №1. – С. 49-53.
19. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник / Т. І Поніманська. – 2-ге вид., доповн. - К.: Академвидав, 2013. - 464 с
20. Поніманська Т.І. Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка. Практикум.

– К.: Вид-во «Слово», 2004.

21. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2010.

22. Смирнова Е. О. Психологические особенности игровой деятельности современных дошкольников / Е. О. Смирнова // Вопросы психологии. – 2013. - №2. – С.15-23.

23. Смольникова Г. Розвиваємо у малят сенсорику та дрібну моторику / Г. Смольникова // Дошкільне виховання. – 2010. - №7. – С. 20.

24. Сухорукова Г. Виховання людяності – проблема сучасності / Г. Сухорукова // Дошкільне виховання. – 2012. - №8. – С. 2-6.

25. Тарасенко Г. С. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: Навчально-методичний посібник / Г. С. Тарасенко. – К.: Вид-во «Ліра-К», 2010. -320с.

26. Фребель Ф. Воспитание человека // Избр. Пед. соч. – М., 1986.

27. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки / Упор. та автори вступних нарисів З.Н.Борисова, В.У. Кузьменко.-К.,2004.

Дошкільна лінгводидактика з методикою організації художньо-мовленнєвої діяльності

Література

1. Аніщук А. М. Дошкільна лінгводидактика: [навч.- метод. посіб. для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Дошкільна освіта»] / А.М.Аніщук. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2011. - 246с.

2. Артемова Л. В. Театр і гра. – К., 2002.

3. Артемова Л. В. Театрализованные игры дошкольников. – М., 1991.

4. Богуш А. М. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. – К., 1997.

5. Богуш А. М., Монке О. С. Формування оцінно-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку: Монографія. – Одеса, 2002.

6. Бойко Г. Вірші-веселинки. – Д., 1998.

7. Веселі вірші: Вірші, пісеньки, забавлянки, байки, небилиці, прозивалки, мирилки: / Упорядкув. О. Є. Шевченка і Т. Г. Качалової; Передм. Б. Й. Чайковського. – К., 2003.

8. Веселі історії: / Упорядкув. О. Є. Шевченка і Т. Г. Качалової; Передм. Б. Й. Чайковського. – К., 2003.

9. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці: Монографія. – Донецьк, 2001.

10. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення: методичний посібник для вихователів. – Донецьк, 1999.

11. Крутій К. Л. Розвиваємо у дитини мовлення, інтелект, здібності. – Запоріжжя, 1999.

12. Крутій К. Сучасне заняття в дошкільному навчальному закладі: традиції чи інновації : [монографія] / Катерина Крутій. – 2009. – 176 с

13. Кулачківська С. Є., Ладивір С. О. Я – дошкільник. Вікові та індивідуальні аспекти психічного розвитку. – К., 1996.

14. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” / О. Л. Кононко, З. П. Плохій, А. М. Гончаренко а

ін. – К. : Світич, 2009. – 208 с.

15. Пироженко Т. А. Коммунально-речевое развитие ребенка. – К., 2002.

16. Піроженко Т. А. Мовленнєве зростання дошкільника: науковометодичній посібник. – К., 1999.

17. Сучасне заняття в дошкільному закладі : [навч.-метод. посібник / за ред. Н. В. Гавриш ; авт. кол. : Н. В. Гавриш, О. О. Ліннік, Н. В. Губанова]. – Луганськ : Альма-матер, 2007. – 496 с.

18. Українські прислів'я та приказки / Д. Єсипенко, М. Новиченко. – К., 1992.

Теорія і методика фізичного виховання та валеологічної освіти

Література

1. Андрощук Н.В., Леськів А.Д., Мехоношин С.О. Рухливі ігри та естафети у фізичному вихованні молодших школярів. Методичний посібник. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. – 112 с.

2. Богініч О. Здоров'я та фізичний розвиток дитини: реалізація завдань освітньої лінії «Особистість дитини» / Ольга Богініч // Дошкільн. виховання. – 2012. – № 9. – С. 3–7.

3. Богініч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. / Ольга Любомирівна Богініч. – К.: СП «ЧИП», 2001. – 126с.

4. Богініч О. Пріоритети у сфері фізичного розвитку дитини дошкільного віку /Ольга Богініч // Оптимізація фізичного розвитку дитини у вітчизняній системі освіти : монографія / Е. Вільчковський, Н. Денисенко, А. Цьось та ін. – Запоріжжя: ЗОППО, 2010 . – С. 124–148.

5. Вавилова Е. Н. Учите бегать, прыгать, лазать, метать : пособие для воспитателя дет.сада / Елена Николаевна Вавилова. – М. : Просвещение, 1983. – 144 с.: ил.

6. Вільчковський Е. С. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку навчально-методичний посібник / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко, Ю. М. Шевченко. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 144 с.

7. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах : навч.-метод. посіб. / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко.– Тернопіль : Мандрівець, 2008. – 128 с.

8. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – 2-ге вид., перероб. Та доп. – Суми : Університет. кн., 2008. – 428 с.

9. Вільчковський Е. С. Удосконалення системи фізичного виховання дітей дошкільного віку / Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф. // Розвиток інтелекту і творчості у дітей дошкільного віку : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. – Кременець, 1995. – Ч. II. – С. 9–12.

10. Вільчковський Е.С., Беленька Г.В., Богініч О.Л. Сюжетні заняття з фізичної культури з дітьми дошкільного віку: Методичні вказівки до проведення занять з фізичної культури. – К., 1996. – 74 с.

11. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – 2-ге вид., перероб. Та доп. – Суми : Університет. кн., 2008. – 428 с.

12. Долинна О., Низьковська О. Рекомендації щодо календарно-тематичного планування навчально-виховного процесу у ДНЗ Дитячий садок: управління / Упоряд. Т.Вороніна. – 2-ге вид., без змін. – К.: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с. – (Бка «Шк. світу»).

13. Організація фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі: Інструктивно-методичні рекомендації // Дошкільне виховання. – 2004. – №10. – с. 5-7

14. Степаненкова Э. Вспомним о ходьбе дошкольников // Дошкольное воспитание. – 2003. – №12. – С. 66-69.

15. Степаненкова Э.Я. Теория и методика физического воспитания и развития ребенка: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 368 с.

16. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / О. Л. Богініч, Н. В. Левінець, Л. В. Лохвицька, Л. А. Сварковська. – К.: Генеза, 2013. – 127 с.

17. Яковлева Л., Юдина Р. Оздоровительно-профилактическая гимнастика // Дошкольное воспитание. – 1997. – №1. – С. 27-30.

Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю

Література

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»/ М-во освіти і науки України, Акад. Пед. Наук України; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – К.: Світич, 2008. – 430 с.

2. Антонович С.А., Захарчук Р.В., Чугай Р.В., Станкевич М.С. Декоративно – прикладне мистецтво / С. А. Антонович, Р. В. Захарчук, Р. В. Чугай, М. С. Станкевич. – Львів, 1993.

3. Богатеева З.А. Чудесные поделки из бумаги / З. А. Богатеева. – М., 1992.

4. Григорьева Г.Г. Изобразительная деятельность дошкольников / Г. Г. Григорьева – 2-е изд., испр.- М., 2008.

5. Кара – Васильева Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «нового стилю» / Т. Кара – Васильева Т., З. Чегусова. – К., 2005.

6. Кириченко М.А. Український народний декоративний розпис / М.А. Кириченко. – К., 2006.

7. Кириченко М.А., Кириченко І.М. Основи образотворчої грамоти / М.А. Кириченко, І. М. Кириченко – 2- е вид., пер. і допов. – К., 2002.

8. Кириченко Н.Т., Науменко Т.І. Виховує мистецтво: Актуалізація творчості дошкільників засобами мистецтва / Н. Т. Кириченко, Т. І. Науменко. – К., 1998.

9. Котляр В.П. Основи образотворчого мистецтва та методика керівництва образотворчою діяльністю дітей / В. П. Котляр. – Запоріжжя, 2001.

10. Котляр В.П. Основи художнього виховання дітей / В. П. Котляр. – Донецьк, 2010.

11. Лиштван З.В. Конструирование / З. В. Лиштван. – М., 2002.

- 12.Лыкова И. А. Пластилиновый остров / И. А. Лыкова – М.: Карапуз, 2006.
- 13.Лыкова И. А. Лесные поделки / И. А. Лыкова – М.: Карапуз, 2004.
- 14.Лыкова И. А. Мы лепили, мы играли... / И. А. Лыкова – М.: Карапуз, 2005.
- 15.Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / О.Л.Кононко, З.П.Плохій, А.М.Гончаренко та ін. – К., 2009.
- 16.Пантелеев Г. Н. Детский дизайн: художественное творчество в детском саду и семьеГ. Н. Пантелеев. – М.: Карапуз, 2006. – 165 с.
- 17.Пантелеев Л. В. Рисуем портрет Л.В. Пантелеева . – М.,1998. -125 с.
- 18.Парамонова Л.А. Теория и методика творческого конструирования в детском саду / Л. А. Парамонова. – М.: Карапуз, 2002.
- 19.Парамонова Л.А. Бумажная пластика. / Л. А. Парамонова. – М.: Карапуз, 2003.
- 20.Парамонова Л.А. Детское творческое конструирование: книга для педагогов дошкольных учреждений, преподавателей и студентов педагогических университетов и колледжей / Л. А. Парамонова - Центр «Дошкольное детство им. А.В.Запорожца». – М., 2001.
- 21.Сенсомоторное развитие дошкольников на занятиях по изобразительному искусству: Пособие для педагогов дошкольных учреждений. – М.:ВЛАДОС, 2001.-224 с.
- 22.Сухорукова Г.В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур А.А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі / Г.В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, А. А. Янцур - К.,2010. – 374 с.
- 23.Халезова Н.Б. Народная пластика и декоративная лепка в детском саду / Н. Б. Халезова. – М., 2006.
- 24.Чарівний світ народного мистецтва. Косівський розпис: комплект наочних посібників для дошкільних закладів та початкової школи. – Харків, 2008.
- 25.Шульга Л.М. Развитие творческих способностей детей дошкольного возраста на занятиях с рисованием / Л. М. Шульга - К., 2005.

